

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Francouzské překlady pražských toponym

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autorka práce: Kateřina Platilová

Studijní obor: Francouzský jazyk

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím také s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/98 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 3. května 2016

Kateřina Platilová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D. za jeho cenné rady, připomínky a vedení v celém průběhu této diplomové práce.

Anotace

Předmětem této diplomové práce jsou významná pražská toponyma a jejich překlady do francouzštiny.

V úvodní části práce jsou stručně charakterizovány vědy onomastika a toponomastika, v další části je pak vymezen pojem toponymum. Následující kapitoly se věnují jejich klasifikaci a překladu.

V druhé části práce jsou již konkrétní pražská toponyma rozdělena na základě jedné z klasifikací a podrobeny analýze ze dvou hledisek: translatologického a kulturně – historického. Cílem první analýzy bude snaha o určení jednoho z šesti vybraných překladatelských postupů. Druhá analýza bude zaměřena na kulturně – historický kontext toponym.

K práci bude rovněž přiložen i přehledný česko – francouzský a francouzsko – český slovník toponym.

Annotation

This thesis deals with french translations of Prague toponyms.

The first part contains a brief description of onomastics and toponomastics. Next, the term place names (toponyms) is defined. Afterwards this part is dedicated to the classification and the translation of toponyms.

The next part of thesis is focused on the analysis of particular translations of prague place names. Firstly, they are divided into seven groups and then the terms are analysed from two different perspectives : translational analysis and culturally – historical analysis.

The aim of first analysis is to determine the translated terms from view of the six translation procedures. The second part observes the culturally – historical context of names which is also important in translation.

The bilingual dictionary of analysed terms is attached at the end of the thesis.

Obsah

ÚVOD.....	8
ONOMASTIKA.....	10
1.1 PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ A DEFINICE POJMU VLASTNÍ JMÉNO	10
1.2 ONOMASTIKA JAKO VĚDA A JEJÍ DĚLENÍ.....	12
TOPONOMASTIKA	15
2.1 TOPONOMASTICKÝ MATERIÁL.....	16
2.2 TOPONYMUM	18
2.2.1 TOPONYMA A JEJICH DĚLENÍ	18
2.2.1.1. Dle Vladimíra Šmilauera	18
2.2.1.2 Dle Ludvíka Kuby	20
2.2.1.3 Klasifikace toponym z našeho korpusu	23
2.2.2 JAZYKOVÁ STRÁNKA A VÝZNAM TOPONYM	31
2.2.3 TOPONYMA A JEJICH PŘEKLAD	33
2.2.3.1 Překladatelské postupy	35
2.2.3.2 Překladatelské postupy pro naši analýzu	37
KORPUS	40
1.1 PŘEDSTAVENÍ KORPUSU	40
1.2 VÝBĚR TOPONYM	42
1.3 ANALÝZA.....	43
ANALÝZA POJMŮ.....	47
2.1 ANALÝZA Z TRANSLATOLOGICKÉHO HLEDISKA.....	47
2.1.1 Seznam pojmů společně s jejich ekvivalenty	47
2.1.2 Postup analýzy.....	52
2.1.3 Jména čtvrtí.....	53
2.1.4 Jména církevních staveb	55
2.1.5 Jména domů.....	60
2.1.6 Jména objektů civilního charakteru (hrad, radnice, muzea, divadla apod.)	63
2.1.7 Jména ulic, náměstí, mostů.....	68
2.1.8 Oronyma.....	71
2.1.9 Jména jednotlivých objektů a předmětů	73
2.1.10 Shrnutí.....	77
2.2 ANALÝZA Z HLEDISKA KULTURNĚ-HISTORICKÉHO KONTEXTU.....	79
2.2.1 Postup analýzy	80

2.2.2 Jména církevních staveb	80
2.2.3 Jména civilních staveb, ulic a domů	84
2.2.2 Shrnutí.....	86
ZÁVĚR	88
RÉSUMÉ.....	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
SEZNAM TABULEK	97
SEZNAM GRAFŮ	98
PŘÍLOHY.....	99

ÚVOD

Předmětem naší diplomové práce jsou vybraná pražská jména zeměpisná, neboli toponyma, významná po historické a kulturní stránce a zejména výrazy, které jim odpovídají ve francouzštině. Problematiku geografických jmen a zvláště pak jejich překlad shledáváme jako velmi zajímavé, ale zároveň poměrně komplikované téma, a to z důvodu možných úskalí a nástrah, která mohou při jejich překladu nastat.

Cílem této práce je v první řadě poskytnout ucelený výklad toho, co nám o toponymech a jejich klasifikaci a překladu nabízí odborná literatura, a především pak tyto poznatky srozumitelným způsobem aplikovat v praxi.

V úvodních kapitolách se budeme věnovat obecné charakteristice a stručné historii onomastiky, tedy vědy, jejímž předmětem jsou vlastní jména (onyma, propria). Následující část diplomové práce zaměříme na jednu z částí onomastiky, a to vědu zabývající se vlastními jmény zeměpisnými – toponomastiku. Poté, co si představíme materiál toponomastikovy práce, pro nás budou klíčová již samotná toponyma. Prezentovat budeme několik možných typů jejich klasifikací, včetně té, ze které budeme v průběhu práce vycházet a rovněž nastíníme i význam a přínos toponym pro jiné vědy. V další části se na toponyma zaměříme z hlediska jejich překladu. Kromě několika aspektů, které je při překladu třeba brát v úvahu, si představíme i různé překladatelské postupy, kterých je možno při překladu toponym využít, včetně těch námi zvolených pro naši analýzu.

V druhé části práce pak budeme již konkrétní pojmy, tedy pražská toponyma vyhledaná v námi vybraných publikacích, analyzovat. Nejprve uvedeme jejich kompletní seznam společně se všemi jejich francouzskými ekvivalenty a následně je podrobíme překladatelské analýze. Ta proběhne ze dvou hledisek: translatologického a kulturně – historického. V prvním hledisku bude hlavní snaha o identifikaci překladatelského postupu, kterého bylo při překladu využito. V druhém se pokusíme představit další, především kulturní a historický kontext jména, a budeme se zabývat otázkou, zdali se nějakým způsobem promítl do finálního překladu. Během těchto kroků budeme jména prezentovat v tabulkách vytvořených na základě jedné z předchozích klasifikací.

Abychom mohli dané téma zpracovat, museli jsme prostudovat odbornou literaturu věnující se této problematice a dále pak provést excerpci z publikací tvořící náš korpus. Stěžejním materiálem především pro teoretickou stránku práce je *Úvod do obecné onomastiky* od Rudolfa Šrámka, dále pak *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)* od Vladimíra Šmilauera a v neposlední řadě rovněž *Úvod do nauky o vlastních jménech. Toponomastika a antroponomastika* od Ludvíka Kuby. Pro praktickou část jsou to pak publikace zejména turistického charakteru, jejichž seznam bude pochopitelně uveden.

Přílohou práce pak bude přehledný česko – francouzský a francouzsko – český slovník všech analyzovaných pojmů.

ONOMASTIKA

1.1 PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ A DEFINICE POJMU VLASTNÍ JMÉNO

Onomastikou nebo také onomatologií, se rozumí nauka o vlastních jménech (nomina propria). Jejím předmětem je zkoumání jejich povahy, tvoření, vzniku a rozšíření. Jedná se také o jednu ze základních lexikologických disciplín. Dle Rudolfa Šrámka se tento obor zabývá především vlastními jmény, tedy onymy, proprii, což jsou „jazykové (lexikální) jednotky, které v protikladu k apelativům (jménům obecným) na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty.“¹ Úkolem vlastních jmen je pak následné individualizování, diferenciací a lokalizování jimi pojmenovaných objektů do rámce věcného, prostorového, sociálního, historického apod.

Přesně a výstižně definovat pojem vlastní jméno je obtížné. Hranice nacházející se mezi vlastními jmény a jmény obecnými (nomina apelativa) je jen velmi málo pevná a mnohá jména tak často přecházejí z jedné kategorie do druhé. Odlišnosti v chápání této problematiky existují i u jednotlivých národů; dokladem mohou být např. rozdíly v psaní velkých a malých písmen. Rusové, Maďaři či Španělé píší jména národů s malým písmenem, jelikož je považují za jména obecná. Někde se mohou naopak za vlastní jména považovat i názvy tanců či her.

Při pokusu o nastínění definice vlastního jména a jeho odlišení od jména obecného můžeme vycházet z díla Ludvíka Kuby. Ten říká, že „obecné jméno spojuje jedince stejné nebo si podobné, vlastní jméno tyto jedince izoluje, odlišuje od jiných objektů. Obecné jméno je jazykovým výrazem pro druhové, obecné pojmy /genus/, vlastní jméno označuje konkrétní jednotlivinu /species/. Vlastní jména nemohou označit druh, třídu, ke které daná jednotlivina patří, nezařazuje jednotliviny pod obecné pojmy. Jazyk jako takový má funkci generalizující, zevšeobecňující, onomastická funkce je individualizující.“²

Ve větách, které jsou již blíže dány konkrétnějším kontextem a místní situací, jako např. „Jedeme do města“ či „Můj bratr je starší než já“, jde o zcela určité místo či osobu: vyjádření je tedy jednoznačné i bez užití vlastních jmen. Všeobecně se však čím

¹ Šrámek, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 11

² Kuba, Ludvík. *Úvod do nauky o vlastních jménech*. Toponomastika a antroponomastika, Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 1984, s. 1

dál více tíhne k tomu, aby bylo možno označovat jednotlivé osoby, místa a věci i tehdy, není-li souvislost dána jazykovým kontextem, vztahem mluvčího k adresátovi nebo místní situací. Z této potřeby tedy vznikají vlastní jména, daná společenskou dohodou (konvencí), zvyklostmi (územ) a tradicí.

Vlastní jméno považují Havránek a Jedlička ve své České mluvnici za zvláštní druh pojmenování. Na rozdíl od obecných jmen označuje bez kontextu výpovědi či bez situačního kontextu samo o sobě určitou konkrétní osobu, zvíře, místo apod. Oproti apelativu vlastní jméno nezačleňuje tyto jednotlivce a jednotliviny do příslušného druhu a nemá významový obsah.³

Vlastní jména analyzujeme ze dvou hledisek: zaprvé jako jazykovědnou kategorii ve vztahu k obecným jménům, kde se zjišťují znaky zvukové, tvarové, skladebné a lexikálně sémantické a zadruhé jako prvky jednoho souboru vlastních jmen daného národního jazyka v poměru k jiným vlastním jménům té samé soustavy vzhledem ke společenské situaci a pojmenovávaným objektům: zde užíváme termínu onymický neboli propriální kontext. Podle L. Kuby má pak soubor osobních, místních i pomístních názvů jedné oblasti charakteristické znaky jako celek, které ho odlišují od jiných podobných soustav.⁴

Souhrn vlastních jmen, onymie, tak tvoří v lexikálním systému jazyka sice jen okrajkovou část souhrnné slovní zásoby daného národa, ale zároveň i část neobyčejně početnou a společensky významnou.

³ Havránek, Bohuslav., Jedlička, Alois. *Česká mluvnice*, Praha SPN 1970

⁴ Kuba, Ludvík. *Úvod do nauky o vlastních jménech*. Toponomastika a antroponomastika, Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 1984, s. 4

1.2 ONOMASTIKA JAKO VĚDA A JEJÍ DĚLENÍ

Ačkoliv dnes již onomastika zaujímá v okruhu společenských věd významné místo, její minulost není příliš slavná a ve svých počátcích si mezi lingvisty velkou důvěru nezískala. Byla pomocnou naukou právě především lingvistiky, ale také pomocnou vědou historickou (geografická, sociální, kulturní historie apod.) Na začátku svého vývoje byl její zájem zaměřen převážně na budování materiálových východisek, tzn., že se s onomastikou tedy pracovalo především pomocí heuristických metod a její výklady nepřekračovaly obraz klasického filologického rozboru. Budování těchto rozsáhlých materiálových východisek tak bránilo v zakládání teorie oboru a zobecňujícím studiím.⁵

Onomastika se jako nauka o vlastních jménech začala plně rozvíjet mezi 50. a 60. léty 20. století, nicméně až od let 70. se začala řadit mezi samostatné lingvistické disciplíny. V současnosti můžeme onomastiku chápat jako nauku o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách, a to jak časových, místních, tak společenských. Zároveň je chápána jako subdisciplína lingvistiky s poměrně značnou mírou autonomnosti. Ta je dána rozsahem přítomnosti mimojazykových faktů, ale také přítomností systémotvorných kategorií odlišujících se od apelativní sféry jazyka.⁶

Onomastika je často nucena překračovat hranice jazykovědy české, jelikož česká jména nelze zpracovávat jen bohemisticky. Onomastik nestuduje na našem území pouze jména domácího původu, ale i jména např. německá a jejich jazykovou utvářenost. Obojí se zde kříží, prolíná a vzájemně ovlivňuje. Zde musí být tedy bohemistika doplněna germanistikou. Poučení lze získat i srovnáváním českých jmen se jmény slovanskými, polskými, lužicko-srbskými a ruskými. Charakteristickými znaky a rozdílnostmi národních toponymí se pak zabývá onomastika srovnávací.

Česká onomastika se v zahraničí může těšit velmi dobrého jména. Čeští onomastikové jsou členy různých mezinárodních komisí a jejich díla toponomastická, antroponomastická a teoretická studie jsou všeobecně uznávány. V současnosti se onomastice věnují především na pražském pracovišti Ústavu pro jazyk český (Libuše

⁵ Šrámek, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999, s. 51

⁶ Šrámek, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999, s. 51

Olivová, Jitka Malenínská, Milan Harvalík a další), do roku 1993 existovalo i významné onomastické pracoviště v Brně, kde působili Rudolf Šrámek a Jana Pleskalová. Oba se věnovali především jménům pomístním, avšak po jejich odchodu na Masarykovu univerzitu (1993) byly jejich práce přerušeny.

Klasifikace onomastiky, tedy její další dělení, které by bylo jednotné a platné, neexistuje a tudíž jí autoři, zabývající se touto problematikou, mohou pojímat každý trochu jinak.

Rudolf Šrámek onomastiku člení podle druhové povahy onymických objektů tří velkých základních plánů:

- 1) Plán geonymický – zahrnuje všechny třídy toponym (vlastní jména zeměpisná) a kosmonym (vlastní jména nebeských těles).
Geonymické objekty lze fixovat kartograficky ;
- 2) Plán bionymický – zahrnuje antroponyma (vlastní jména osobní), pseudoantroponyma (vlastní jména nadpřirozených, smyšlených postav) a zoonyma (vlastní jména zvířat) ;
- 3) Plán chrématonymický – zahrnuje vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy, které vznikly lidskou činností (politickou, kulturní atd.).

Tomuto členění tedy odpovídá rozdělení vlastních jmen na geonyma, bionyma, chrématonyma, včetně jejich subsystémů a zároveň dělení onomastiky na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku, a to opět včetně jejich dalších subdisciplín (např. toponomastika, hydronomastika, andronomastika aj.).⁷

Velice podobného dělení užívá i Ludvík Kuba:

- 1) Antroponomastika – nauka o vlastních jménech označující živé bytosti (osoby, zvířata, národy, kmeny apod.);
- 2) Toponomastika – nauka o vlastních jménech označující neživé věci (zeměpisné jevy, nebeská tělesa a souhvězdí apod.);

⁷ Šrámek, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno, 1999, s. 16

3) Chrématonomastika – nauka o vlastních jménech která označují lidské výtvary a zařízení, veřejné instituce, státní akty apod.⁸

Jako poslední zmiňme Vladimíra Šmilauera a i jeho roztrídění vlastních jmen. V díle Úvod do toponomastiky užívá následujícího dělení vlastních jmen:

- 1) Živé bytosti: a) osoby, b) zvířata, c) národy, kmeny, obyvatelé, d) bytosti pohádkové, personifikované, nadpřirozené atd.,
- 2) Neživé věci: a) nebeská tělesa a souhvězdí, b) zeměpisné jevy, c) lidské výtvary a zařízení.⁹

Všechna tato vlastní jména jsou předmětem zkoumání onomastiky, avšak dle Šmilauera se zkoumají skupiny početně největší, a to jména osob a jména zeměpisná. Nauky o nich pak představují hlavní oddíly onomastiky:

- 1) Antroponomastika – nauka o vlastních jménech lidských;
- 2) Toponomastika – nauka o vlastních jménech zeměpisných (geografických).¹⁰

⁸ Kuba, Ludvík. *Úvod do nauky o vlastních jménech. Toponomastika a antroponomastika*, Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 1984, s. 1

⁹ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1996, s. 8

¹⁰ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1996, s.

TOPONOMASTIKA

Hlavním tématem naší diplomové práce jsou toponyma, tedy geografická (zeměpisná jména), se kterými se seznámíme blíže v následujících kapitolách.

Problematikou toponym se zabývá toponomastika, která zkoumá především vznik, tvoření, rozšíření a povahu zeměpisných jmen. Užívá a zároveň i sama slouží dalším vědám: např. historie, archeologie, geografie, kartografie, demografie aj. Nejužší je však spolupráce s historií: zeměpisná jména lze studovat nejen z hlediska čistě jazykového, ale i z hlediska historického. Z toho důvodu se obrazně říká, že „toponomastika má dvě duše, duši filologickou a duši historickou“.¹¹ Nezbytná je tedy i všestranná znalost nositele jména (objektu), ale i těch, kdo jméno dávají a užívají.

Tato dvojí stránka toponomastických studií se v jednotlivých zemích uplatňuje různě. Např. ve Švédsku, v jedné ze zemí s vůbec nejvíce rozvinutou toponomastikou a onomastikou všeobecně, se jména po dlouhou dobu studovala hlavně jazykově a ke studiu z hlediska historického se přešlo až později. Opakem může být např. Německo, kde se již od počátku silně uplatnil aspekt sídelně historický.

V toponomastice však nejde jen o mechanické spojování lingvistických a historických metod. Jejím hlavním cílem je syntéza všech výše zmíněných vědních oborů a vypracování přesných metodických zásad pro propojení těchto vědomostí. To se však může jevit jako nelehký úkol, neboť aby byl jedinec odborníkem ve všech zmíněných oblastech, je velmi obtížné. Proto v průběhu let vznikaly vědecké týmy usilující o kooperaci badatelů z různých vědních oborů, historiků, archeologů, lingvistů, slavistů i germanistů. V případě Čech můžeme uvést např. tradiční spolupráci historiků a jazykovědců: lingvista Antonín Profous čerpal při tvorbě svých Místních jmen v Čechách z děl historika Augusta Sedláčka a jazykovědec Rudolf Šrámek se opíral o historický a vlastivědný materiál Ladislava Hosáka při analýze místních jmen na Moravě a ve Slezsku.¹²

¹¹ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1996, s. 11

¹² Antonín Profous (1878 – 1953), český středoškolský učitel a odborník na toponomastiku
August Sedláček (1843 – 1926), český historik, genealog, sfragistik a heradlik
Rudolf Šrámek (1934), český jazykovědec, dialektolog, přední představitel onomastiky
Ladislav Hosák (1898 - 1972), český historik

Na území Francie zaujímá toponomastika rovněž poměrně široké pole působnosti. Pod samotným názvem „toponomastika“ rozumíme dle Solange Wydmusch vědu, zkoumající význam a původ jmen místních a jejich následné přeměny. Pro konkrétnější představu můžeme citovat z úvodních kapitol díla *La toponymie à préserver* od Solange Wydmusch: „*La toponymie étudie aussi bien les noms des lieux habités, villes, villages et lieux-dits que ceux des montagnes et des rivières. Ce sont là, les noms les plus anciens, les fossiles toponymiques car c'est d'abord à la montagne, à la colline, à la rivière que l'on a donné un nom. Car à mesure que s'étendait la connaissance des pays avoisinants, il devenait nécessaire de distinguer le ruisseau d'un village de celui d'un autre, en décrivant ses caractéristiques.*“¹³

2.1 TOPONOMASTICKÝ MATERIÁL

Sbírání materiálu je první a vůbec nejdůležitější složkou toponomastikovy práce; dokonce ho lze považovat za důležitější než samotný výklad. Klasik německé onomastiky Ernst Förstemann vyslovil zásadu, že samotné sbírání je důležitější než vykládání.¹⁴ Výklad se může měnit, jsou to hypotézy, které mohou být nahrazovány jinými vědeckými domněnkami. Materiál, naproti tomu, zůstává konstantní.

Pro potřeby toponomastiky rozlišujeme materiál trojího druhu:

- I. Materiál historický (listinný, archívní)
- II. Materiál zeměpisný
- III. Materiál nářeční

Historický materiál pro starší období poskytují listiny, tedy úřední písemnosti odrážející určité

¹³ Wydmusch, Solange. *La toponymie, un patrimoine à préserver*, Paris, L'Harmattan, 1998, s. 7

¹⁴ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1996, s.

hospodářské, sociální, právní a kulturní prostředí. Listinným materiálem se zabývá diplomatika, jedna z pomocných věd historických. Všeobecně platí, že nejcennější materiál poskytuje listina původní, tedy originál, jelikož v opisech listin se mohou vyskytovat chyby způsobené neschopností opisovače správně přechíst originál.

Soubory výtahů z listin (tzv. regesta) jsou sestavovány podle určitých hledisek a následně editovány. Samotní editoři využívají spolupráce s filology, a to zejména při výkladech vlastních jmen a při identifikaci (lokalizaci) jmen zeměpisných, neboť jména je třeba posoudit po stránce pravopisné, hláskové i slovtvorné. Po sebrání dokladů pro jednotlivá zeměpisná jména pak vznikne historický topografický slovník.

Zeměpisný materiál je reprezentován především mapami různého účelu a zaměření. Mapa je chápána jako rovinné a kartografickým zobrazením umožněné vyjádření přírodních a společenskoekonomických jevů na zemském povrchu prostřednictvím smluvených znaků. Při soupisu místních jmen jsou mapy důležitým pomocníkem. Nejdříve musí dojít k jejich podrobnému prostudování, při pozdější práci v terénu budeme mít jasnější představu o zkoumané oblasti a objektech v ní.

Kromě map můžeme dále coby toponomastický materiál zmínit různá další zeměpisná díla, jako např. cestopisy, cestovní deníky, atlasy a v případě sídlišť pak lexikony, sepisovány zpravidla i se statistickými údaji.

Posledním druhem materiálu toponomastiků je materiál nářeční, který se týká především jmen pomístních. Všeobecně platí, že živé a neoficiální podoby zeměpisných jmen dokumentují vývoj jazyka lépe, než podoby úřední. Lidová jména se vyvíjela víceméně bez přerušování, nebyla tolik vystavována úředním zásahům.

2.2 TOPONYMUM

Ve slovníku cizích slov je toponymum definováno jako „oblastní jméno topografického objektu“.¹⁵ Konkrétněji se jedná o vlastní jméno popisující neživý přírodní objekt či jev anebo člověkem vytvořený objekt či jev, který je na povrchu Země či jiného kosmického tělesa fixován a kartograficky zaznamenán do mapy.

Ve francouzských publikacích se můžeme setkat i s následující definicí: „*Un nom de lieu est une forme de langue, un mot formé, comme tous les autres de voyelles, de consonnes, de phonèmes articulés par les organes de la parole et transmis par l'oreille au cerveau. Il ne saurait donc être étudié qu'un mot quelconque, en dehors de la langue dont il porte l'empreinte.*“¹⁶

2.2.1 TOPONYMA A JEJICH DĚLENÍ

2.2.1.1. Dle Vladimíra Šmilauera

Vladimír Šmilauer dělí toponyma (zeměpisná jména) do tří skupin. Do první skupiny se řadí *choronyma* (jména světadílů, států, zemí, krajin, krajů, okresů a jiných administrativních celků). Ke druhé skupině patří jména *místní*, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí (*lieux habités*), měst a jejich částí, obcí, osad a místních částí (samot, mysliven, loveckých zámků, turistických chat atd.), význačných staveb (hradů, kostelů, divadel, muzeí) a dále pak jednotlivých domů, ulic, náměstí, mostů. Poslední skupinou jsou jména *pomístní* (*lieux non habités*), která ještě můžeme dále dělit na:

- jména vod (*hydronyma*, nauka jimi zabývající se se nazývá *hydronomastika*) – tj. moří, jezer, rybníků, vodních nádrží apod.;
- jména tvarů členitosti zemského povrchu (*oronyma*, nauka o nich se jmenuje *oronomastika*) – tj. orografických celků, vrchovin, hor, pohoří, vrcholových tvarů (hřbety, sedla), nížin, ostrovů a poloostrovů;

¹⁵ Slovník cizích slov [online]. [Cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z <http://www.slovník-cizich-slov.cz/?q=toponymum&typ=0>

¹⁶ Wydmusch, Solange. *La toponymie, un patrimoine à préserver*, Paris, L'Harmattan, 1998, s. 7-8

- jména pozemků – tj. parcel a shluků parcel, pozemkových tratí, zemědělských honů, pastvin atd;
- jména drobných přírodních útvarů – tj. skal a jeskyň;
- jména jednotlivých předmětů a objektů – tj. stromů památkové cenných nebo důležitých pro orientaci, vyznačující či ohraničující určité území, dále pak jména mohyl, kapliček pomníků atd;
- jména komunikací – tj. cest, železnic, přístavů apod.

Méně častěji se setkáváme s dělením objektů pomístních jmen na *přírodní* (dané přírodou, tj. vyvýšeniny, ostrovy, řeky) a *kulturní* (dané vlivem člověka). V praxi se toto dělení příliš neosvědčilo, protože bývá obtížné a neúčelné oddělovat přírodní jezera od jezer umělých, lesy přírodní od pěstovaných apod. Toto rozlišení se tedy užívalo spíše jako pomocné.

Dále se jména mohou dělit i na *přímá* (primární): *Židova strouha* – označení strouhy; a *nepřímá* (sekundární): *Za Židovou strouhou* – označení pole.

Jako poslední dělení jmen pak Šmilauer uvádí podobu *lidovou* (zpravidla spontánní) a *oficiální* (často umělá). V 18. století byly uměle zaváděné názvy vesnic většinou zatlačeny názvy lidovými: Freudeneck – Volárna, Dreydorf – Plátěnsko apod.¹⁷

Nejčastěji se však setkáváme s klasifikací zeměpisných jmen do dvou následujících skupin:

1. Oikonyma – tj. vlastní jména osídlených objektů: domy, skupiny domů, sídlišť, vsí, městeček, měst a jejich částí, hradů, zámků, mlýnů, továren apod.
2. Anoikonyma – tj. vlastní jména neosídlených objektů, dělí se na několik dalších podskupin:

¹⁷ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1966, s. 9-11

- a) hydronyma – vlastní jména označující mokřady, bažiny, prameny, potoky, řeky, jezera, rybníky, vodní nádrže, moře, oceány, zálivy, kanály, vodopády atd;
- b) oronyma – vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu: vyvýšeniny, kopce, hory, skály, vrcholy, srázy, sedla, horstva, doliny, sníženiny, jámy, jeskyně atd;
- c) agronyma – vlastní jména užívající se pro ekonomicky využívané plochy, tj. pole, lány, louky, lesy, pastviny, vinice, chmelnice. Do této skupiny lze zařadit také vlastní jména pro ještě neobdělanou, pustou zem;
- d) hodonyma – vlastní jména pro komunikační spoje, tj. stezky, polní cesty, silnice, ale také staré obchodní, vojenské či poutní cesty; vlastní jména pro zařízení spojená s cestami a cestováním, např. mosty, železnice, letiště, přístavy apod.;
- e) choronyma – vlastní jména částí zemského povrchu, která nejsou pojmenována anoikonymicky a které vznikly:
 - přirozeně – pouště, regiony, světadíly;
 - lidskou činností – země, státy, sdružení zemí, států, kraje; regiony, okresy a jiné administrativní celky, národní parky atd.¹⁸

2.2.1.2 Dle Ludvíka Kuby

Opomenout bychom neměli ani velmi propracované dělení zeměpisných jmen od Ludvíka Kuby. Zmiňme tři velké skupiny: *základní typy místních jmen, pomístní jména a jejich klasifikace podle kritérií sémantických*, a jako poslední *pojmenování ulic a náměstí*.

¹⁸ Šrámek, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno, 1999, s. 163

ZÁKLADNÍ TYPY MÍSTNÍCH JMEN

Místní jména vzniklá ze jména obyvatel, tzv. jména *obyvatelská*:

- přezdívková – patří k nejstarším typům místních jmen a pocházejí ještě z dob, kdy osadám dávali jméno sousedé a ne sami usedlíci. Proto bývají často až posměšná a hanlivá. (Např. Mrkvojedy, původně Mrchojedy, tedy ti, kteří jedli mršiny atd);
- služebná – určená pro osady zavázané k povinnostem vůči vrchnosti; pěstování zemědělských plodin, zvěře, výroba náradí atd. (Lnáře – pěstování lnu, Kravaře, Ovčáry atd);
- obyvatelská jména na -any; početná jména podle původu nebo rázu sídliště (Podbořany, Lípany atd);
- jména kmenová (etnická) – byla dávána mimo samo kmenové území, kam se obyvatelstvo přistěhovalo ze svých původních sídlišť;
- jména osadní – často užíváno jméno náčelníka, hlavy rodu či otce rodiny.

POMÍSTNÍ JMÉNA A JEJICH KLASIFIKACE PODLE KRITÉRIÍ SÉMANTICKÝCH

- I. Obecné vztahy a vlastnosti
 - a) Místo (Plac, Na Plácku);
 - b) Poloha; dle světových stran, i metaforicky (Přední kopec, Horní rybník);
 - c) Vzdálenost, i metaforicky (Kouty);
 - d) Velikost, množství, rychlost, zvuk (Vysoká, Na široké, Hrubá skála)
 - e) Tvar, přímé označení (Ostrý vrch, Špičák);
 - f) Barva a jiné vlastnosti, teplota, chuť, vůně (Černá voda, Bělá);
 - g) Hodnocení, povaha (Krásná hůrka, Rozkoš);
 - h) Stáří: starý, nový (Stará hať atd.).

- II. Země
- a) Vyvýšeniny
 - b) Svahy
 - c) Vhloubené tvary
 - d) Ostrov, rovina
- (...)
- III. Ostatní jména (na příkladech pražských jmen)
- a) jména cizí – italská: Loreta (kaple stavěná podle vzoru kaple v italském Loretu), Belveder (podle stavby Belvedere ve Vatikánu, doslova s „krásnou vyhlídkou“), Na Kampě (z italského „campo“ – pole);
 - b) francouzská: Barrandova skála (podle francouzského geologa J. Barranda);
 - c) latinská a řecká: Klementinum, U synagógy (z řeckého synagōgê "spojení, schůzka").

POJMENOVÁNÍ ULIC A NÁMĚSTÍ

Je kategorií jmen pro naši práci jistě zajímavější, jelikož dokladový materiál je tvořen jmény pražskými:

- podle celkového charakteru – Dlouhá, Široká, Úzká;
- podle přírodního objektu – Na pískách, V jámě, Na výtoni;
- podle bývalé vesnice, na jejímž místě ulice vznikla – Opatovická, Újezd;
- podle kostela, kláštera či jiné církevní stavby – Týnská, Havelská, Betlémská;
- podle význačné stavby světské – Na můstku, Na příkopě;
- podle domu v ulici – Kamzíková (dům U kamzíka), U anděla;
- podle řemeslníků a kupců zde usídlených – Celetná (calta – druh pečiva), Řeznická, Platněřská (platněř – výrobce brnění);

- podle předmětu, s nímž se obchodovalo – Masná, Rybná, Ječná, Žitná, Koňský trh, Dobytčí trh;
- podle osob v ulici žijících – Valdštejnské náměstí, Panská ulice, Vodičkova;
- podle událostí, ke kterým zde došlo – Spálená, Na bojišti.¹⁹

Dle několika zmíněných typů klasifikací je tedy více než patrné, že dělení toponym je poměrně komplikovaným problémem a nelze tudíž říci, že by pouze ta či ona klasifikace byla ta jediná správná. Jména, která se řadí v první klasifikaci do jedné skupiny, mohou být v té další součástí skupiny odlišné a naopak. Vždy bychom měli vycházet z toho, jaký je cíl naší práce a co bychom chtěli tříděním dokázat; podle toho si potom zvolíme daná kritéria, dle kterých budeme jména třídit.

2.2.1.3 Klasifikace toponym z našeho korpusu

Pro naši práci jsme zvolili klasifikaci Vladimíra Šmilauera, tedy dělení toponym na choronyma, místní jména a jména pomístní. Důvodem výběru právě této klasifikace byly celkem přehledné atributy stanovující podmínky pro zařazení jmen do jednotlivých kategorií. Avšak i přesto připomeňme, že jsme se zde setkali s několika spornými případy, kdy by mohlo být na místě zařazení jmen do dvou skupin najednou. To byl případ např. městských čtvrtí neboli katastrálních území Prahy: Hradčan, Malé Strany, Starého města apod. Ty, coby pochopitelně obydlené oblasti a zároveň městské části se dle výše stanovených kritérií řadí ke jménům místním. Nicméně v úvahu by mohla přicházet i volba kategorie choronym, a to pokud bychom se ke zmíněným čtvrtím postavili jako k ryze administrativnímu celku. My volili první možnost, a to přiřazení k místním jménům.

¹⁹ Kuba, Ludvík. *Úvod do nauky o vlastních jménech. Toponomastika a antroponomastika*, Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 1984, s. 63-65, 106-107, 116, 118-119

Všechna toponyma jsme tedy pro jasný přehled rozdělili na tyto dvě kategorie, tzn. jména místní a pomístní s tím, že jsme si v obou dvou pak vytvořili ještě několik dalších podskupin, které nám poslouží, zejména při analýze, k lepší orientaci. Vše zmíněné můžeme vidět v následujících tabulkách.

Kompletní seznam toponym rozdělených na jména místní a pomístní

	<i>Jména místní</i>	<i>Jména pomístní</i>
1	Bazilika svatého Jiří	Bílá Hora
2	Břevnovský klášter	Císařský ostrov
3	Dům u anděla	Dětský ostrov
4	Dům u zlaté husy	Hladová zeď
5	Hradčany	Kyvadlo
6	Dům u Černé Matky Boží	Petřín
7	Jízdárna Pražského hradu	Petřínská rozhledna
8	Josefov	Prašná brána
9	Dům u kamenného beránka	Pražské Jezulátko
10	Dům u kamenného zvonu	Slovanský ostrov
11	Dům u koruny	Staroměstský orloj
12	Karlovo náměstí	Střelecký ostrov
13	Karlův most	
14	Karolinum	
15	Katedrála svatého Víta	
16	Klausová synagoga	
17	Klementinum	
18	Kostel Matky Boží před Týnem	
19	Kostel Panny Marie Vítězné	
20	Kostel svatého Mikuláše	
21	Letohrádek Hvězda	
22	Letohrádek královny Anny	
23	Loreta	

24	Maiselova synagoga
25	Malá Strana
26	Míčovna
27	Náměstí Republiky
28	Národní divadlo
29	Národní muzeum
30	Nerudova ulice
31	Nové Město
32	Obecní dům
33	Pařížská ulice
34	Pinkasova synagoga
35	Pražský hrad
36	Staré Město
37	Staroměstská radnice
38	Staroměstské náměstí
39	Staronová synagoga
40	Starý královský palác
41	Starý židovský hřbitov
42	Státní opera
43	Stavovské divadlo
44	Strahovský klášter
45	Španělská synagoga
46	Tančící dům
47	Václavské náměstí
48	Vlašská ulice
49	Vysoká synagoga
50	Výstaviště
51	Zlatá ulička

Tabulka 1 Kompletní seznam toponym rozdělených na jména místní a pomístní

Z tabulky jasně vyplývá, že většina jmen spadá do skupiny jmen místních, a to přesně v 51 případech. Zbylých 12 jmen jsme pak zařadili mezi jména pomístní.

V dalších tabulkách uvádíme další a podrobnější rozřazení jmen místních podle jmen čtvrtí, církevních staveb, domů, objektů civilního charakteru a naposledy pak ulic, náměstí a mostů.

<i>Jména místní</i>
Jména čtvrtí
Hradčany
Josefov
Malá Strana
Nové Město
Staré Město

Tabulka 2 *Jména čtvrtí*

Právě jména pražských čtvrtí byly jedním ze zmiňovaných spornějších případů. Podle námi zvolené klasifikace by totiž mohly odpovídat jak choronymům, tak místním jménům. My však považovali za zásadnější kritéria druhé skupiny, tedy kromě jiného jména měst a jejich částí, proto jsme volili kategorii jmen místních.

<i>Jména místní</i>
Jména církevních staveb
Bazilika svatého Jiří
Břevnovský klášter
Katedrála svatého Víta
Klausová synagoga
Kostel Matky Boží před Týnem
Kostel Panny Marie Vítězné
Kostel svatého Mikuláše
Loreta
Maiselova synagoga

Pinkasova synagoga
Staronová synagoga
Starý židovský hřbitov
Strahovský klášter
Španělská synagoga
Vysoká synagoga

Tabulka 3 Jména církevních staveb

Do této, již o něco obsáhlejší skupiny, jsme zařadili objekty církevního charakteru. Jedná se tedy o jména katedrály a dále všech kostelů, klášterů a synagog, které jsme z našeho korpusu vybrali. Rovněž jsme do této skupiny zvolili i Starý židovský hřbitov, a to díky jeho bezprostřední blízkosti synagog, u kterých se nachází.

<i>Jména místní</i>
Jména domů
Dům u anděla
Dům u Černé Matky Boží
Dům u kamenného beránka
Dům u kamenného zvonu
Dům u koruny
Dům u zlaté husy
Obecní dům
Tančící dům

Tabulka 4 Jména domů

Osm zmíněných toponym označuje domy, tvoří tedy i další samostatnou skupinu. Zde žádný sporný případ nenastal, zařazení bylo díky jasně vymezenému kritériu bezproblémové.

<i>Jména místní</i>
Jména objektů civilního charakteru (hrad, radnice, muzea, divadla atd)
Jízdárna Pražského hradu
Karolinum
Klementinum
Letohrádek královny Anny
Letohrádek Hvězda
Míčovna
Národní divadlo
Národní muzeum
Pražský hrad
Staroměstská radnice
Starý královský palác
Státní opera
Stavovské divadlo
Výstaviště

Tabulka 5 Jména objektů civilního charakteru

Nejpočetnější skupinu jsme nazvali „objekty civilního charakteru“. Zařadili jsme sem kromě Pražského hradu a staveb v jeho areálu i stavby sloužící k různým např. kulturním, vzdělávacím a veřejnoprávním účelům.

<i>Jména místní</i>
Jména ulic, náměstí, mostů
Karlovo náměstí
Karlův most
Náměstí Republiky
Nerudova ulice
Pařížská ulice
Staroměstské náměstí
Václavské náměstí
Vlašská ulice
Zlatá ulička

Tabulka 6 Jména ulic, náměstí, mostů

Poslední podskupinu místní jmen uzavírají jména mostu, ulic a náměstí. I zde se jednalo o bezproblémové zařazení.

Jména pomístní tvoří dvě kategorie: oronyma a jména jednotlivých předmětů a objektů.

<i>Jména pomístní</i>
Oronyma
Bílá Hora
Císařský ostrov
Dětský ostrov
Petřín
Slovanský ostrov
Střelecký ostrov

Tabulka 7 Oronyma

Seskupování jmen do této skupiny již tak bezproblémové nebylo. Ostrovy můžeme víceméně s jistotou označit za trvale neobydlené, avšak v případě toponym Bílá Hora a Petřín to nelze, a to z toho důvodu, pokud bychom nahlíželi na tato dvě jména jako na městské čtvrti. V naší práci však vystupují jako návrší a kopec, tedy orografické celky; proto jsme je zařadili právě mezi oronyma. U Bílé Hory se ještě nabízela možnost přiřazení k následující skupině, kterou budeme prezentovat – jména jednotlivých předmětů a objektů, do které se mimo jiné mohou zařadit i pomníky či mohyly. K tomu bychom se tedy s největší pravděpodobností uchýlili v případě, že bychom Bílou horu brali nikoliv jako vrchol, ale pamětní mohyly.

<i>Jména pomístní</i>
Jména jednotlivých objektů a předmětů
Hladová zeď
Kyvadlo
Petřínská rozhledna
Prašná brána
Pražské Jezulátko
Staroměstský orloj

Tabulka 8 Jména jednotlivých objektů a předmětů

Do pomístních jmen se řadí i jména jednotlivých objektů a předmětů, což jsou zároveň i poslední toponyma našeho seznamu.

I u této skupiny jsme narazili na několik sporných skutečností. Je zcela logické, že naprostá většina jmen, které jsme již jmenovali a zařadili do jiných skupin, jsou rovněž konkrétními objekty; avšak vždy u nich převažoval jiný atribut, díky kterému byly zařazeny do příslušné kategorie. Jelikož zde se jedná o jména, jejichž zařazení je opravdu sporné, snažili jsme se nalézt ty argumenty, které by nás utvrdili v tom, proč jsme volili právě tuto kategorii.

U všech jmen kromě Pražského Jezulátka bychom mohli říci, že určitým způsobem indikují nějaký směr, čas či vyznačují určité území, byť to není jejich primární funkce. V případě Kyvadla můžeme zmínit i fakt, že stojí na místě bývalého Stalinova pomníku; a právě i tyto objekty do skupiny patří. Pražské Jezulátko má zcela jistě spojitost s církví, avšak jedná se o konkrétní objekt menších rozměrů, proto jsme se ho rozhodli zařadit sem a nikoliv mezi církevní stavby.

2.2.2 JAZYKOVÁ STRÁNKA A VÝZNAM TOPONYM

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, při studiu zeměpisných jmen užívá toponomastika poznatků i dalších vědních disciplín. Avšak musíme mít na mysli, že toponyma (všeobecně vlastní jména) jsou útvary jazykové a zkoumat bychom je měli tedy především lingvisticky. Jazykové změny, které v nich probíhají, se většinou shodují s ostatními změnami ve slovní zásobě. Odchytky od pravidelného hláskového vývoje v apelativní slovní zásobě jsou v toponymech většinou způsobeny těsným sepětím vlastního jména a pojmenovávaného objektu. Nezřídka uchovává vlastní jméno archaičtější podobu slova než příslušné apelativum, protože jeho pravidelné obměny by mohly v některých případech způsobit narušení plnění onymických funkcí. Proto se jejich hláskový, popř. tvaroslovný vývoj někdy může zpomalit. Z toho vyplývá, že zkoumání toponym nelze provádět bez znalostí jazykovědy, neboť jazykový rozbor vysvětlí celý vývoj jména, přitom je důležitá znalost hláskových zákonů a substitučních pravidel: např. pomístní jméno *Hék* < *Hájek* trvá i poté, co stejnojmenné nářeční apelativum *hék* se analogií změnilo opět na *hájek*; *Heršpice* – poněmčená podoba českého *Jarošovice*: *Jar* – se přejímalo jako *Ger*, podobně např. *Jaroměřice* – *Germeritz*, *-šovice* jako *-spitz*, to zpětně do češtiny jako *Heršpice*.²⁰

Správný jazykový výklad místních jmen vyžaduje reprezentativní soubor jeho dokladů, a jak již bylo řečeno, nejstarší doklady mohou být jen zřídka považovány za stoprocentně spolehlivé.²¹ Pokud se v dokladech objeví podoba vývojově mladší dříve než podoba vývojově starší, je to způsobeno tím, že načas žily obě podoby vedle

²⁰ Pleskalová, Jana. *Historická toponomastika* (podklad k přednášce dostupný na : <http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova.html>), FF MU Brno

²¹ Viz. kapitola 2.1 Toponomastický materiál

sebe a do listin se dostala jednou ta a jednou ona. Jindy mohou naopak být v mladších listinách podoby převzaté z listin mnohem starších, ale už nedochovaných. Opisy tak svědčí o době svého vzniku, ne o době, k níž se hlásí.

K podrobnější problematice toponym a jejich tvarosloví citujme Janu Pleskalovou: „V toponymech zůstaly uchovány staré konsonantické bezpředložkové lokály na *-s*, a to z *-jan-sъ*, to ze **su – Dolas/-ás* (kvantita nejistá) v Dolanech. Je to koncovka velmi stará, vyskytuje se na nejstarším sídelním území a na velmi starých sídelních ostrovech; z toho Šmilauer usuzuje, že koncovka ztratila svou životnost kolem 11. stol. Historické gramatiky češtiny většinou uvádějí, že tyto podoby žily do 14. století, jako archaismy pak přežívaly až do století 16. Udržely se tak dlouho proto, že se už nechápaly jako deklinační tvar, nýbrž jako výraz povahy příslovečné. V ostatních případech bylo původní zakončení už dávno potlačeno tvary o-kmenovými. Specifikem toponym je akuzativ-nominativ doložený mnohem dříve než u apelativ. Už ve 12. stol. máme *Ivanovice* (nom. *Ivanovici*, *Hradčéné < Hradčénín*, akuz. *Hradčany*).“²²

Pro rekonstrukci vlastních jmen zapsaných nejednoznačným a spíše primitivním pravopisem či pro rekonstrukci jmen zkomolených musíme tedy znát i slovotvorné či strukturální typy českých toponym, příp. tzv. substituční pravidla při přejímání z/do jiných jazyků.

V neposlední řadě zmiňme ještě tzv. jména substrátová, která jsou součástí každé toponymie. Jedná se o jména přejatá, a to od bývalého, pak zaniknuvšího, nebo s novými obyvateli splynuvšího obyvatelstva. Např. toponymum *Morava* patří mezi nejstarší, tedy staroevropské názvy vod; její původní apelativní význam je „voda, močál“. Stejný základ je i v latinském *mare*. Kromě zmíněné *Moravy* mohou být dalšími příklady substrátových jmen např. i názvy *Dyje* či *Ohře* a s nimi spojené další konkrétní asimilace obyvatelstva; v tom případě Keltů a Germánů. Toponym germánského původu je už mnohem více (např. *Svratka* s germánským základem *swart-* „černý“). Jak jsme tedy ilustrovali na předchozích příkladech, v českých zemích svědčí o kontinuitě osídlení a obyvatelstva především názvy řek. Jelikož se dodnes jedná o důležité orientační body, lze je bez pochyby považovat za význačné kulturní svědectví

²² Pleskalová, Jana. *Historická toponomastika, Jazyková stránka toponym* (podklad k přednášce dostupný na: <http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova.html>), FF MU Brno

nejen kontinuity osídlení našeho území, ale i s ní spojený zánik, vznik a předávání zeměpisných jmen.

S odkazem na předchozí odstavce je význam toponym primární především pro ostatní jazykovědu. Jelikož spolu s ostatními vlastními jmény vypovídají o obdobích, ze kterých často nemáme souvislé české texty, dokumentují např. vývoj hláskových změn, mluvíme tedy o významu toponym pro historickou gramatiku a vývoj českého jazyka. Toponyma jsou velice důležitá i pro dialektologii, protože jsou to právě nářečí, která uchovávají starší stav jazyka a jsou to právě zeměpisná jména, která konzervují určité starobylé jevy.

Využití toponym má velkou váhu i pro pomocné vědy historické, jelikož jsou cenným zdrojem poznatků o hospodářském a společenském vývoji na určitém území. Toponyma jsou často indiciemi při archeologických výzkumech, při hledání sídel starých národů, při zjišťování postupů osídlení starých národů či zjišťování zaniklých osad.

V přírodních vědách je znalost toponymie a příslušného oboru obzvláště nutná. Např. zoologie užívá toponym při studiu někdejšího rozšíření fauny, botanika využívá toponym obdobně při zjišťování původních porostů.

V geografii a kartografii jsou pak zeměpisná jména využita především jako podklad pro standardizaci jmen na mapách.

2.2.3 TOPONYMA A JEJICH PŘEKLAD

V předchozích částech práce jsme se zabývali spíše teoretickými otázkami spojenými se zeměpisnými jmény; tj. jaký je jejich význam či definice. Na příkladech několika možných typů třídění jsme demonstrovali, že neexistuje pouze jediná klasifikace a že již samotný popis a následné dělení toponym jsou poměrně složitou problematikou.

Nejinak je tomu i při praktickém využití geografických jmen. Zejména pak při jejich překládání do jiných jazyků se musí brát v úvahu, jako při jakémkoliv překladu, různé faktory. Zvláště pak při překládání vlastních jmen zeměpisných je velmi blízké

spojení aspektů jazyka a kultury s historií daného národa. Z hlediska jazykového uvádí Thierry Grass tzv. „différences morphosyntaxiques“²³ konkrétněji problém determinantů, které v některých jazycích u toponym figurují, v jiných nikoliv. Zmiňme např. případ němčiny a francouzštiny (např. Sachsen = la Saxe; ale zároveň stejně tak v češtině bez členu Sasko). Na příkladu němčiny a francouzštiny je pak ukázán i častý problém změny významu, avšak u stále stejného toponyma (např. der Aralsee = la mer d' Aral; v češtině pak Aralské jezero, v minulosti však rovněž Aralské moře).

Výše zmíněné řádky nás tedy jen utvrzují v tom, že do překladu toponym je třeba zahrnout i dějinný aspekt, tedy to, co ve francouzštině můžeme najít pod názvem "poids de l'histoire"²⁴. Čím více jméno figurovalo v zahraničním kontextu, či střetu různých kultur, tím více se otázka jeho překladu komplikovala, tj. dle jakých kritérií, do jaké míry by do něj měl zasahovat historicko-politický kontext atd.

Historicko-politická situace může zasahovat tedy nejen do překladu, ale i do toponym jako takových; v některých případech může dojít až k úplné změně jména (Sovětský blok a města Petrohrad, v roce 1924 přejmenováno na Leningrad a v roce 1991 zpět na Petrohrad či v přesném prepisu Sankt Petersburg; dále pak Volgograd – Stalingrad).

Při přejímání toponym do češtiny rozhoduje o tom, zda geografické jméno přeložíme, „počeštíme“ či zanecháme v původní podobě, především povaha objektu:

- a) Světadíly, státy, země, velké přírodní objekty (moře, velehory) mají podobu českou. Např.: Evropa, Asie, Francie, Švýcarsko, Korutany, Dunaj, Alpy aj.;
- b) Jednotlivé přírodní útvary (hory, řeky apod.) a osady si ponechávají svůj původní název: Mont Blanc, Mississippi, Seine (pouze česká koncovka).;
- c) Výjimku tvoří některé případy jmen, která jsou již delší dobu v českém jazyce vžita (exonyma), tj. Paříž, Lisabon, Řím, Benátky aj.²⁵

²³ Grass, Thierry. *La traduction comme appropriation: le cas des toponymes étrangers*, In: Meta, vol. 51, no. 4, Presses universitaires de Montréal, s. 660-670, (materiál dostupný na: <https://www.erudit.org/revue/meta/2006/v51/n4/014333ar.pdf>)

²⁴ Tamtéž

²⁵ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*, Praha 1966, s. 71-72

Slovenská zeměpisná jména jsou pak přejímána v podobě původní (Banská Bystrica, Piešťany, Kremnice atd.)

2.2.3.1 Překladačské postupy

Minulou kapitolu jsme věnovali všeobecnému překladu toponym do cizího jazyka a s ním spojenými základními teoretickými problémy, které se při něm mohou vyskytnout. Nyní se zaměříme na konkrétní způsoby překladu, při nichž může být užíváno následujících překladačských postupů. Jedná se pouze o jeden z možných „návrhů“, následující konkrétně opět od Vladimíra Šmilauera:

1) **Transpozice latinky**

Jména psaná latinkou se transponují (přenáší) kompletně se všemi zvláštnostmi originálu. Takto se postupuje především v mapách a dalších odborných zeměpisných publikacích. V beletrii a novinách se připouštějí mírné odchylky (případ polského *ł*, které se neoznačuje či rumunského *ș*, místo kterého píšeme *ș* apod.); diakritická znaménka však nemůžeme jednoduše vypouštět.

2) **Transliterace**

Transliterací rozumíme převádění z jiného hláskového (nebo slabičného) písma do latinky (z azbuky, arabštiny, hebrejštiny atd). Transliterujeme (přepisujeme) písmeno za písmenem, slabiku za slabikou, aniž bychom brali zřetel k hláskové platnosti tak, aby bylo možné slovo zase kdykoliv přepsat zpět do původní abecedy. Transliterace tedy umožňuje zpětný přepis, ale neučí výslovnosti.

3) **Transkripce**

Pomocí transkripce zachycujeme výslovnost v písmu ideografickém (čínském), nebo také v písmu hláskovém (slabičném), a to zejména v případě, chceme-li

zachytit správnou výslovnost slova, tedy její zvukovou stránku. Jedná se tzv. běžný přepis ruštiny, užívání při přejímání ruských jmen do cizojazyčného kontextu (např. Челябинск v ruštině a tedy Tcheliabinsk ve francouzštině, Čeljabinsk v češtině atd). V transkripci existují různé stupně přesnosti; mezi ty nejpřesnější se řadí transkripce fonetická. Slova, která jsou foneticky transkribovaná, se dávají do hranatých závorek ([]). Pro tento účel je často využívána tzv. mezinárodní fonetická abeceda (IPA – International Phonetic Alphabet).²⁶

Thierry Grass z univerzity v Tours pak ještě přidává další dva termíny, a to kalk a tzv. "l'adaptation", tedy adaptaci, přizpůsobení. V prvním případě se jedná o překlad doslovný (White House = Maison – Blanche, Bílý dům v češtině). Druhý typ představuje jakési foneticko-grafické přizpůsobení jména, kdy se mění tedy jeho fonetická i grafická podoba. To je typické např. při „pofrancouzšťování“ alsaských toponym německého původu (př. Alsaského města Saverne ve francouzštině, Zabern v němčině).

Grass dále upozorňuje na to, že je třeba, zvláště při tvorbě bilingvních toponomystických slovníků, neopomenout i ty informace, které by u toponym a jejich překladu z jednoho jazyka do druhého měly figurovat. V první řadě je to číslo a rod ; Grass vše demonstruje na příkladu němčiny a francouzštiny : die Rhone (f ; tedy v němčině rodu ženského, le Rhône – m ; ve francouzštině rodu mužského) atd. Dalším článkem, který by se při překladu a případné tvorbě slovníku měl brát v úvahu, je člen, a to jeho přítomnost či absence. V případě zeměpisných jmen měst se člen vyskytuje zřídka (vyjímkou např. Den Haag v němčině a La Haye ve francouzštině), zatímco v některých jazycích je nezbytný např. pro názvy vodních toků (die Etsch = l'Adige, v češtině Adiže). Zejména z důvodu vyhnutí se případné polysémii by toponymum také mělo být blíže specifikováno (př. Paris = město a Paris = mýtická postava).²⁷

²⁶ Šmilauer, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*, Praha 1972, str. 132

²⁷ Grass, Thierry. *La traduction comme appropriation: le cas des toponymes étrangers*, In: *Meta*, vol. 51, no. 4, Presses universitaires de Montréal, s. 667-668, (materiál dostupný na: <https://www.erudit.org/revue/meta/2006/v51/n4/014333ar.pdf>)

S problematikou překladu toponym jsou spojené i neméně aktuální snahy o její stabilizaci, což platí o to více v dnešní globalizované společnosti. Standardizace zeměpisných jmen se považuje za poměrně naléhavou mezinárodní otázku, zejména např. při zhotovování geografických map. Existuje nemalé množství institucí, které se touto problematikou zabývají, u nás je to např. Názvoslovná komise Českého ústavu zeměměřického a katastrálního, která je poradním orgánem ČÚZK²⁸ ve věcech standardizace geografického názvosloví užívaného ve státních mapových dílech. V případech francouzštiny či němčiny je to instituce fungující pod záštitou OSN, tzv. GENUNG.²⁹ Stabilizaci geografickým jménům v angličtině se pak věnují Permanent Committee on Geographical Names (Velká Británie), v Kanadě The Canadian Board on Geographical Names a Board on Geographic Names ve Spojených státech.³⁰

2.2.3.2 Překladatelské postupy pro naši analýzu

Při analýze z translátologického hlediska jsme vycházeli z Thierryho Grasse, dále pak z Dagmar Knittlové a jejího *Překlada a překládání*.³¹ Námi zvolené překladatelské postupy jsou následující:

1. *Kalk*
2. *Adaptace*
3. *Výpůjčka*
4. *Transpozice (slovnědruhová, syntaktická)*
5. *Explicitace („rozšíření“)*
6. *Redukce („vynechání“)*

Kalkem tedy rozumíme doslovný překlad propria, viz Grass. Adaptací pak mírné přizpůsobení jeho ortografické podoby. Dále jsme do naší analýzy zahrnuli výpůjčku;

²⁸ Český ústav zeměměřický a katastrální

²⁹ GENUNG – Groupe d’experts des Nations Unies pour l’Uniformisations des Noms géographiques

³⁰ Šmilauer, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*, Praha 1966, s. 73

³¹ Knittlová, Dagmar a kol., *Překlad a překládání*, Palackého Univerzita v Olomouci, Olomouc 2010, s. 19
– 20

tedy ortografickou podobu jména zcela zanechanou ve své originální formě. Jelikož je mezi těmito dvěma postupy velice tenká hranice a určit pouze jeden z nich bylo v několika případech poměrně obtížné, využili jsme ještě tzv. adaptované výpůjčky. Tu jsme aplikovali zejména u jmen, u kterých došlo k naprosto nepatrnému přizpůsobení jejich ortografické podoby, a tedy původní česká podoba zůstala téměř zachována. Zbývajících třemi postupy, kterých jsme při překladu rovněž využili, jsou transpozice, explicitace (rozšíření textu) a vynechání části textu neboli redukce.

Transpozice může být buď slovnědruhová („d'une part du discours“) nebo syntaktická („syntaxique“). (Touto otázkou se rovněž zabývá Alena Tionová).³² Při prvním typu dochází ke změně slovního druhu, přičemž častá (rovněž tomu tak bylo i při analýze pojmů z našeho korpusu) je přeměna českého adjektiva na francouzské substantivum, většinou doplněno předložkou *de* či *à*. Při druhém typu dochází ke změně funkce větných členů, aktiva a pasiva či k transformaci větného členu na větu vedlejší.

Dalším užitým překladatelským postupem je explicitace. Všeobecně při tomto postupu dochází k doplnění nové vysvětlující informace, která v originále nefigurovala, finální text byl tedy rozšířen.

V opačném případě také často docházelo i k případům, kdy byla při překladu část vynechána, tzn. že překlad toponyma byl směrem do francouzštiny značně redukován. Ve většině případů se jednalo o odebranou informaci, která pro finální překlad nebyla příliš zásadní, avšak byly i opačné případy, kdy se význam přeloženého jména změnil. I tento způsob překladu, redukci, jsme tedy do naší analýzy zahrnuli.

Je logické, že hranice mezi některými kategoriemi je tenká a dané proprium by tak mohlo být zařazeno do více kategorií najednou, čehož jsme si byli vědomi a záměrně se tomu nesnažili vyhýbat. Proto u některých toponym, kde jejich francouzský ekvivalent nebylo možné snadno a jednoznačně přiřadit k určitému překladatelskému postupu nebo se jich (ekvivalentů ve francouzštině) vyskytovalo dokonce víc, uvádíme mnohdy více než jednu možnost postupu. Celá analýza může být tedy brána jako jakýsi „návrh“, který se samozřejmě budeme snažit vlastními argumenty náležitě okomentovat. Je tedy pochopitelné, že někdo by mohl postupovat třeba zcela jinak. I přesto doufáme, že naše snaha bude přínosem k dané problematice.

³² Tionová Alena. a kol., *Francouzština pro pokročilé*, LEDA 2010, *Procédés de traduction*, s. 409 – 412

V následujících kapitolách se budeme věnovat toponymům nikoliv již z teoretického, ale z praktického hlediska. Nejprve si představíme náš zdroj materiálu, tedy korpus. Jelikož ho tvořilo více publikací, uvedeme, jaký byl záměr při jejich výběru a rovněž uvedeme i jejich seznam. V další kapitole se pak zaměříme na toponyma samotná; tedy na postup, který byl zvolen při jejich výběru. Dále pak všechna jména na základě teoretické části rozdělíme do dvou hlavních skupin, na jména místní a pomístní, a ty pak ještě na další podkategorie. Následně jména podrobíme překladatelské analýze, a to ze dvou hledisek: translatologického a kulturně – historického.

KORPUS

1.1 PŘEDSTAVENÍ KORPUSU

Při výběru a následném sestavování korpusu bylo jistě možné využít a zkombinovat více alternativ. Hlavním cílem bylo vyhledávání významných pražských toponym; bylo tedy jasné, že primárním zdrojem budou publikace turistického charakteru. Následovalo ale i několik dalších možností, např. odborná literatura zabývající se pražskou architekturou, uměním nebo jen publikace s fotografiemi. Náš korpus je tvořen celkem 13 tituly, při čemž hlavním záměrem byla snaha o pestrost; tedy o to, aby se nejednalo o publikace pouze jednoho charakteru. Devět titulů tedy tvoří turističtí průvodci, zbylé čtyři jsou pak knihy odborného rázu. I mezi těmito devíti však můžeme najít značné odlišnosti týkající se rozsahové či obsahové stránky nebo např. i toho, že se jedná o publikace vydané českým nakladatelstvím či o publikace dostupné online. Zbylé tituly, jak již bylo řečeno, již turistického charakteru nejsou. Ve dvou případech se jedná o literaturu věnovanou architektuře, dále pak coby zdroj materiálu posloužila publikace zachycující Prahu především ve fotografii. V neposlední řadě jsme sem zařadili i knihu věnující se Praze a její historii.

Pro jasný přehled je uveden kompletní seznam titulů, ze kterých je korpus tvořen:

Turističtí průvodci:

- 1) ***Guide touristique Prague*** – průvodce dostupný pouze online na : <http://www.travual.fr/> (15 stran, autor neuveden) ;
- 2) ***Prague en poche (Guide pratique de la ville)*** – brožura Prague City Tourisme³³ (Pražská informační služba) , dostupná jak v tištěné, tak online verzi (52 stran, autor neuveden) ;
- 3) ***République Tchèque (Le guide qui va à l'essentiel)*** – průvodce věnován celé České republice ; nejprve poskytuje všeobecné informace, dále je

³³ Prague City Tourisme – moderní marketingová společnost města Prahy starající se o rozvoj domácího i zahraničního cestovního ruchu v hlavním městě, brožura dostupná i v PDF verzi na: <http://www.praguecitytourism.cz/file/edee/universal/maps/praha-do-kapsy-fr.pdf>

rozdělen do menších kapitol dle jednotlivých krajů. Dostupný je opět jak v tištěné, tak v online verzi. (115 stran, autor neuvden) ;

- 4) **Prague Le Guide** – podrobný průvodce od známého nakladatelství Lonely Planet. V úvodu najdeme opět všeobecné informace, historii, styl života, jazyk ; stěžejní část knihy je pak rozdělena na kapitoly dle jednotlivých pražských čtvrtí, kterým se podrobněji věnuje (276 stran, autoři Wilson, Baker) ;
- 5) **Prague – les plus beaux monuments** – publikace od českého nakladatelství Fraus ; všeobecný úvod, dále jsou kapitoly rozděleny (stejně jako v předchozím případě) dle čtvrtí (128 stran, autoři Řezáč, Krátká) ;
- 6) **Prague (Guide voir)** – přeloženo z anglického originálu "Eyewitness Travel Guide" : Prague od nakladatelství Hachette Tourisme ; velmi podrobný průvodce, opět kromě vyčerpávajících informací a turistických typů jsou i zde kapitoly řazené dle čtvrtí (264 stran, autoři Turp, Wrangham) ;
- 7) **Top 10 Prague** – vydaný stejným nakladatelstvím a zároveň i přeložen stejným překladatelem (Dominique Brotot) jako předchozí publikace. Rozsahově se však řadí spíše mezi menší publikace (cca 170 stran, autor Schwinke) ;
- 8) **Prague** – velice podrobný průvodce, čtvrti jsou ještě i nadále rozdělené do menších oblastí (230 stran, autoři Deketelaere, Lacour, de Laubier) ;
- 9) **Prague Itinéraires** – opět publikace vydaná nakladatelstvím Lonely Planet. Jedná se o průvodce netradičtějšího charakteru, Praha je zde představována během putování po jejích mystických místech (160 stran, autoři Sorel, Coste).

Odbornější publikace:

- 10) **Prague** – velká obrazová publikace představující Prahu ve fotografiích (157 stran, autoři Bourdichon, Renault) ;
- 11) **Prague imprévu** – kniha zabývající se architektonickými slohy počínaje slohem románským až po současnost (128 stran, autoři Theinhardt, Varejka) ;

- 12) *Prague* – žánrově podobná publikace jako předchozí, podrobně se věnuje architektuře za období mezi roky 1900 až 2000 (199 stran, autoři Claverie, Kubová) ;
- 13) *Prague – l'art et l'histoire* – publikace podrobně věnující se umění a dějinám města (128 stran, autoři Porter, Macht).

Dle seznamu je tedy patrné, že cílem byla snaha o sestavení pokud možno co nejvíc různorodého materiálu. Jak je v seznamu několikrát uvedeno, mnoho průvodcovských publikací mělo podobnou obsahovou strukturu, tzn. po všeobecných úvodních informacích byly jednotlivě popisovány pražské čtvrti, a to především po historické a kulturní stránce. Kromě jiného byl i tento fakt pro nás důležitý z toho důvodu, že jsme podle něj, tedy dělení tzv. „quartier par quartier“, z části postupovali i při vyhledávání a následném vybírání pojmů.

1.2 VÝBĚR TOPONYM

Po sestavení našeho korpusu byl dalším krokem výběr pojmů, které budou později analyzovány. Úkolem bylo vybrat významná pražská toponyma, a to zejména po historické a kulturní stránce. Je logické, že některá pragensia opomenuta být nemohla (např. Pražský hrad), vyskytovala se navíc i ve všech částech korpusu, tedy ve všech publikacích. Klíčovým bodem při výběru pro nás však byla Šmilauerova klasifikace, a to dělení toponym na choronyma, jména místní a pomístní. Byli jsme si vědomi, které další podkategorie do těch skupin patří a dle nich jsme se snažili sestavit náš seznam. Cíleně jsme tedy vyhledávali jména čtvrtí, kostelů, domů, ulic, náměstí (...), ale i vrchů a ostrovů, které, jakožto jména pomístní, jsme rovněž nemohli vynechat. Méně podstatným, ale poměrně inspirativním faktem byla skutečnost, že byly publikace děleny podle čtvrtí : Hradčany, Malá Strana, Staré Město, Josefov – Židovská čtvrť a Nové město, které jsou v jednotlivých kapitolách podrobně popisovány. Využili jsme tak detailního popisu dalších významných památek a míst, které na našem seznamu např. ještě nefigurovali. Po prvotním výběru jmen pak bylo samozřejmě nutné

projít kompletně všechny publikace a pečlivě zaznamenat všechny francouzské ekvivalenty, které k námi vybranému toponymu korespondují.

Z našeho výzkumu, jak bude znázorněno v následujících kapitolách, jasně vyplývá, že ne vždy odpovídal českému pojmu pouze jeden francouzský, ale mnohdy existovalo ekvivalentů víc. Ve většině případů se autor či překladatel držel jedné formy překladu v celé publikaci; byl však i případ, kdy v té samé publikaci figurovaly k českému toponymu dva francouzské ekvivalenty.

1.3 ANALÝZA

Začneme tuto kapitolu citací z díla *Le petit Robert des noms propres* (2004) :
„**Prague** - en tchèque Praha; anc. tchèque «seuil» (allus. à un récif dans la Vltava). Cap. de la République tchèque, sur la Vltava, en amont de son confluent avec l'Elbe. 1 212 000 hab. (*Praguois*). La ville conserve les témoignages de son illustre passée et s'affirme comme le *chef-d'œuvre de l'urbanisme baroque*. Sur la rive g. de la Vltava, le Hradčany, anc. résidence royale (...) la basilique romane Saint-Georges (Xe s.), la cathédrale Saing-Guy (...) le Belvédère, œuvre d'architectes italiens (...) en contrebas Malá Strana (« Petit Côté ») (...) Staré Město (la « Vieille Ville ») où se trouvent l'hôtel de ville (horloge mécanique ; riche décoration sculptée) (...)”.³⁴

Ačkoliv slovník vlastních jmen z edice *Le petit Robert* není součástí našeho korpusu, i přesto je na tomto krátkém úryvku vidět, kolik je v odstavcích věnovaných toponymu Praha významných a i námi pak vybraných a analyzovaných pojmů. Jejich analýza proběhne ze dvou přístupů: z hlediska translatického, kde se budeme snažit určit, jaký překladatelský postup byl při překladu daného pojmu zvolen a v další části se pak pokusíme zaměřit na případné kulturně - historické pozadí toponyma, které při překladu mnohdy může sehrát neméně významnou roli. Při obou dvou analýzách jsme využívali *Česko – francouzského slovníku*, jak online (linge.cz), tak tištěného: *Francouzsko – český a česko – francouzský slovník* od nakladatelství Fin publishing. Dále pak *Českého etymologického slovníku* od Jiřího Rejzka a stejně tak i

³⁴ *Le petit Robert des noms propres*, Dictionnaires LE ROBERT – VUEF 1994, aktualizováno 2004, s. 1748

francouzského od L'Académie française – *Dictionnaire étymologique de la langue française*. V neposlední řadě byly využity i známé slovníky od nakladatelství Larousse, a to zejména *Dictionnaire du français* a *Encyclopédie*.³⁵

Na následujících stránkách uvedeme ještě před samotnou analýzou kompletní abecední seznam 63 vybraných toponym, a to bez jejich francouzských ekvivalentů.

Seznam toponym z našeho korpusu

	<i>Název</i>
1	Bazilika svatého Jiří
2	Bílá Hora
3	Břevnovský klášter
4	Císařský ostrov
5	Dětský ostrov
6	Dům u anděla
7	Dům u Černé Matky Boží
8	Dům u kamenného beránka
9	Dům u kamenného zvonu
10	Dům u koruny
11	Dům u zlaté husy
12	Hladová zeď
13	Hradčany
14	Jízdárna Pražského hradu
15	Josefov
16	Karlovo náměstí
17	Karlův most
18	Karolinum

³⁵ Lingea.cz, [online]. Dostupné z <http://slovníky.lingea.cz/Francouzsko-cesky>, Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> a Encyclopédie, LAROUSSE [online]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/encyclopedie>

19	Katedrála svatého Víta
20	Klausová synagoga
21	Klementinum
22	Kostel Matky Boží před Týnem
23	Kostel Panny Marie Vítězné
24	Kostel svatého Mikuláše
25	Kyvadlo
26	Letohrádek Hvězda
27	Letohrádek královny Anny
28	Loreta
29	Maiselova synagoga
30	Malá Strana
31	Míčovna
32	Náměstí Republiky
33	Národní divadlo
34	Národní muzeum
35	Nerudova ulice
36	Nové Město
37	Obecní dům
38	Pařížská ulice
39	Petřín
40	Petřínská rozhledna
41	Pinkasova synagoga
42	Prašná brána
43	Pražské Jezulátko
44	Pražský hrad
45	Slovanský ostrov
46	Staré Město
47	Staroměstská radnice
48	Staroměstské náměstí
49	Staroměstský orloj
50	Staronová synagoga
51	Starý královský palác

52	Starý židovský hřbitov
53	Státní opera
54	Stavovské divadlo
55	Strahovský klášter
56	Střelecký ostrov
57	Španělská synagoga
58	Tančící dům
59	Václavské náměstí
60	Vlašská ulice
61	Vysoká synagoga
62	Výstaviště
63	Zlatá ulička

Tabulka 9 Seznam toponym z našeho korpusu

ANALÝZA POJMŮ

2.1 ANALÝZA Z TRANSLATOLOGICKÉHO HLEDISKA

2.1.1 Seznam pojmů společně s jejich ekvivalenty

V této kapitole se budeme zabývat vybranými pojmy z korpusu z hlediska překladatelských postupů. Jak již bylo uvedeno, pro naši analýzu jsme jich zvolili šest : kalk, adaptaci, výpůjčku (včetně adaptované), transpozici (slovnědruhovou, syntaktickou), explicitaci a případné vynechání části překladu, redukci. Mnohdy není hranice mezi jednotlivými typy zcela jasná a tudíž i následné zařazení pojmů k jednotlivým postupům nelze považovat za jediné správné. Námi zvolené překladatelské postupy mohou tedy spíše sloužit jako určitý návrh, který se pokusíme, a to zvláště u spekulativnějších případů či u jmen, kde jsme zvolili více postupů, náležitě obhájit.

V následující tabulce uvádíme kompletní seznam českých pojmů řazených dle počtu jejich francouzských ekvivalentů a poté dle abecedy. Ve sloupci „název“ se tedy nachází výraz v češtině a ve sloupci „ekvivalenty“ číslo vyjadřující počet ekvivalentů a ekvivalenty samotné.

Nejen v této tabulce, ale i v tabulkách v dalších kapitolách budou francouzské pojmy uvedeny s členem určitým. Vyjimku bude tvořit pouze několik jmen, u kterých člen v publikacích nefiguroval vůbec, a to nejen v nadpisu kapitoly, ale především ani poté v textu.

	<i>Název</i>	<i>Ekvivalenty</i>
1	Jízdárna Pražského hradu	5 <i>L'ancien manège du château, Le manège royal du château, L'ancienne ménagerie impériale, Le manège, L'école d'équitation</i>
2	Hradčany	4 <i>Le quartier du château, Hradcany, Hradčany, Le Hradschin</i>
3	Josefov	4 <i>Le quartier juif, La ville juive, L'ancien quartier juif, L'ancien ghetto de Prague</i>

4	Katedrála svatého Víta	4 <i>La cathédrale Saint - Guy, La cathédrale St - Guy, La cathédrale Saint - Vitus, La cathédrale St - Vitus</i>
5	Loreta	4 <i>Notre Dame de la Lorette, L'église Loreto, La Loreta, La Lorette de Prague</i>
6	Malá Strana	4 <i>Le quartier Malá Strana, Le Petit Côté, Malá Strana, Mala Strana</i>
7	Pražský hrad	4 <i>Le château de Prague, La citadelle de Prague, Le château d'Hradčany, Le château royal</i>
8	Petřínská rozhledna	4 <i>La tour de Petřín, Le belvédère de Petřín de Prague, La tour panoramique, La petite tour Eiffel de Petřín</i>
9	Strahovský klášter	4 <i>Le couvent de Strahov, Le monastère de Strahov, L'abbaye de Strahov, Le monastère roman de Strahov</i>
10	Vlašská ulice	4 <i>La rue Vlašská, La rue Vlasska, La rue Italienne, La rue Valaques</i>
11	Dům u Černé Matky Boží	3 <i>La maison à la Vierge Noire, La maison à la Madonne Noire, La maison à la Mère Noire de Dieu</i>
12	Letohrádek královny Anny	3 <i>Le belvédère de la reine Anne, Le palais royal d'été, Le palais royal d'été de la reine Anne</i>
13	Míčovna	3 <i>La salle de jeu de paume, Le jeu de paume, La maison de jeu de paume</i>
14	Obecní dům	3 <i>La maison municipale, La maison de la municipalité, La maison du peuple</i>
15	Prašná brána	3 <i>La tour poudrière, La tour de poudres, La tour poudreuse</i>
16	Staroměstský orloj	3 <i>L'horloge astronomique, L'horloge de l'hôtel de ville, L'horlogium</i>
17	Starý královský palác	3 <i>L'ancien palais royal, Le palais royal, Le vieux palais royal</i>
18	Tančící dům	3 <i>La maison qui danse, La maison dansante, L'immeuble dansant</i>

19	Bazilika svatého Jiří	2 <i>La basilique Saint - Georges, La basilique St - Joris</i>
20	Břevnovský klášter	2 <i>Le couvent de Břevnov, Le monastère de Břevnov</i>
21	Hladová zeď	2 <i>Le mur de la faim, La muraille de la faim</i>
22	Karolinum	2 <i>Karolinum, Carolinum</i>
23	Klementinu m	2 <i>Klementinum, Clementinum</i>
24	Kostel svatého Mikuláše	2 <i>L'église Saint Nicolas de Malá strana, La cathédrale Saint Nicolas de Malá Strana</i>
25	Letohrádek Hvězda	2 <i>Le pavillon d'été Hvezda, Le pavillon d'Étoile</i>
26	Pařížská ulice	2 <i>L'avenue de Paris, La rue de Paris</i>
27	Petřín	2 <i>La colline de Petřín, Le sommet de Petřín</i>
28	Státní opera	2 <i>L'opéra national, L'opéra d'État</i>
29	Stavovské divadlo	2 <i>Le théâtre des États, Le théâtre de nobles</i>
30	Václavské náměstí	2 <i>La place Wenceslas, La place Venceslas</i>
31	Zlatá ulička	2 <i>La rue dorée, La ruelle d'or</i>
32	Bílá Hora	<i>La montagne Blanche</i>
33	Císařský ostrov	<i>L'île Impérial</i>
34	Dětský ostrov	<i>L'île des Enfants</i>
35	Dům u anděla	<i>La maison à l'ange</i>
36	Dům u kamenného beránka	<i>La maison au mouton de pierre</i>

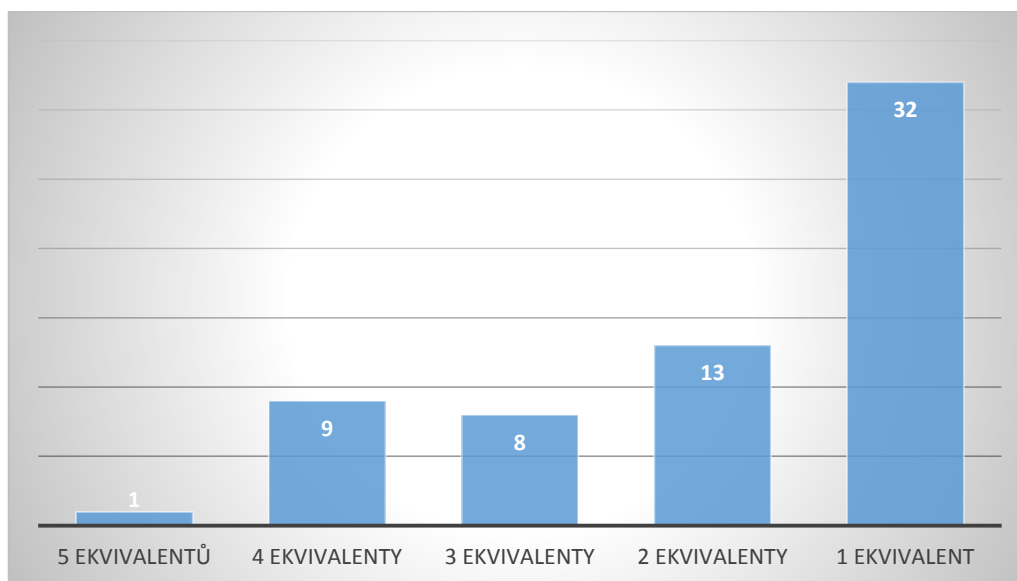
37	Dům u kamenného zvonu	<i>La maison à la cloche de pierre</i>
38	Dům u koruny	<i>La maison à la couronne</i>
39	Dům u zlaté husy	<i>La maison à l'oie d'or</i>
40	Karlovo náměstí	<i>La place Charles</i>
41	Karlův most	<i>Le pont Charles</i>
42	Klausová synagoga	<i>La synagogue Klaus</i>
43	Kostel Matky Boží před Týnem	<i>L'église Notre Dame de Týn</i>
44	Kostel Panny Marie Vítězné	<i>L'église Notre Dame de la Victoire</i>
45	Kyvadlo	<i>Le métronome</i>
46	Maiselova synagoga	<i>La synagogue Maisel</i>
47	Náměstí Republiky	<i>La place de la République</i>
48	Národní divadlo	<i>Le théâtre national</i>
49	Národní muzeum	<i>Le musée national</i>
50	Nerudova ulice	<i>La rue Nerudova</i>
51	Nové Město	<i>La Nouvelle Ville</i>
52	Pinkasova synagoga	<i>La synagogue Pinkas</i>

53	Pražské Jezulátko	<i>L'enfant Jésus de Prague</i>
54	Slovanský ostrov	<i>L'île Slave</i>
55	Staré Město	<i>La Vieille Ville</i>
56	Staroměstská radnice	<i>L'hôtel de ville de la Vieille Ville</i>
57	Staroměstské náměstí	<i>La place de la Vieille Ville</i>
58	Staronová synagoga	<i>La synagogue vieille - nouvelle</i>
59	Starý židovský hřbitov	<i>Le vieux cimetière juif</i>
60	Střelecký ostrov	<i>L'île des Tireurs</i>
61	Španělská synagoga	<i>La synagogue espagnole</i>
62	Vysoká synagoga	<i>La haute synagogue</i>
63	Výstaviště	<i>Le parc des expositions</i>

Tabulka 10 Seznam českých pojmů a jejich francouzské ekvivalenty

Z tabulky tedy vyplývá, že k 63 českým pojmům jsme v korpusu našli celkem 123 francouzských překladů. Největší zastoupení měla jména, kterým korespondoval pouhý jeden francouzský ekvivalent. Naopak jméno s největším počtem nalezených ekvivalentů bylo jen jediné. Pro přehlednost data uvádíme i v grafickém zpracování na následující straně.

Absolutní vyjádření počtu jmen s jedním až pěti francouzskými ekvivalenty

Graf 1 Absolutní vyjádření počtu jmen s jedním až pěti francouzskými ekvivalenty

2.1.2 Postup analýzy

Poté, co jsme představili kompletní seznam všech vybraných pražských toponym společně s jejich odpovídajícími překlady, se již můžeme věnovat konkrétním pojmům a jejich jednotlivým ekvivalentům. Bude se jednat o analýzu pouze z hlediska překladatelských postupů, bližším kulturně historickým pozadím, které rovněž může překlad ovlivnit, se budeme zabývat později.

Již v první části práce jsme si toponyma rozdělili na jména místní a pomístní, a ty pak ještě na další podkategorie ; celkem tedy máme sedm skupin jmen, seskupených dle podobných vlastností. Tuto strategii jsme volili z důvodu větší přehlednosti a praktičnosti. Zároveň považujeme za zajímavé demonstrovat užití překladatelských postupů (mnohdy rozdílných) na jménech s podobnými atributy.

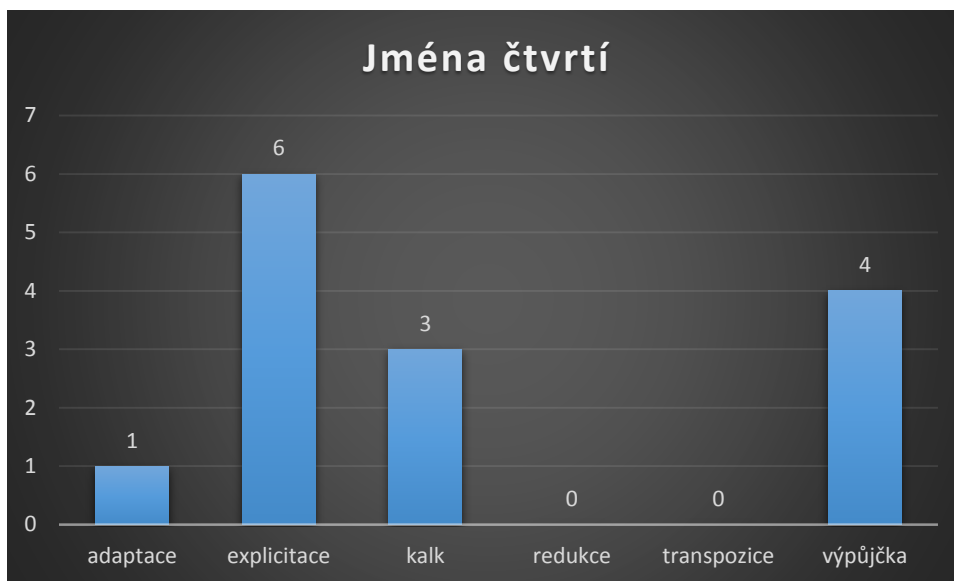
Sedm skupin tedy tvoří : jména čtvrtí, jména církevních staveb, jména domů, jména objektů civilního charakteru, jména ulic, náměstí a mostů, oronyma a poslední pak jména jednotlivých objektů a předmětů. V levém sloupci tabulky bude vždy

figurovat název toponyma v češtině (toponyma jsou řazená dle počtu ekvivalentů a zároveň dle abecedy) pod ním pak budou následovat jeho francouzské protějšky. V pravém sloupci se bude jednat o námi navrhovaný překladatelský postup, kterých, jak jsme zmínili, může u jednoho pojmu figurovat i více a jejichž užití se budeme snažit okomentovat. Pod tabulkou pro větší přehled ještě znázorníme počet užitých postupů graficky.

2.1.3 Jména čtvrtí

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Hradčany	
Le quartier du château	explicitace
Hradcany	výpůjčka
Hradčany	výpůjčka
Le Hradschin	adaptace
Josefov	
Le quartier juif	explicitace
La ville juive	explicitace
L'ancien quartier juif	explicitace
L'ancien ghetto de Prague	explicitace
Malá Strana	
Le quartier Malá Strana	explicitace
Le Petit Côté	kalk
Malá Strana	výpůjčka
Mala Strana	výpůjčka
Nové Město	
La Nouvelle Ville	kalk
Staré Město	
La Vieille Ville	kalk

Tabulka 11 Jména čtvrtí

Graf 2 Jména čtvrtí

Z grafu vyplývá, že nejvíce bylo užito postupu, při kterém došlo k přidání nějaké další vysvětlující informace, tedy explicitaci. Následovala výpůjčka, kalk a adaptace. Naopak postupy redukce a transpozice nebyly užity ani jednou.

Co se týče nejvíce zastoupeného překladatelského postupu, ve třech případech se jednalo o explicitaci za pomoci spojení *le quartier*. V jednom z nich bylo dokonce zanecháno i toponymum v českém originále : ***Le quartier Malá Strana a Le quartier juif***. Druhý z překladů by mohl být lehce zavádějící, jelikož se jedná v doslovném překladu o „židovskou čtvrť“, což ale není oficiální název. Avšak způsobů, jakými je jméno ***Josefov*** překládáno, existuje více (v našem korpusu jsme našli hned čtyři) jelikož i v češtině se můžeme setkat s více pojmy : Židovské město, Židovská čtvrť, či Židovské ghetto. První zmíněný byl do roku 1850 dokonce oficiálně užívaným názvem, avšak v tomto roce byla čtvrť pojmenována po Josefu II. a název je užíván až doposud. Odtud tedy původ tohoto jména. Ve všech publikacích našeho korpusu figurovalo tedy právě toto jméno, a to ve své české nezměněné podobě, společně s novou informací. Proprium ***Josefov*** bylo tedy obohaceno o další výrazy, které v překladu do francouzštiny odpovídají starším formám jmen, které byly v minulosti pro čtvrť užívány. Jednalo se celkem o čtyři případy, z nichž první jsme již zmínili : *Josefov – Le quartier juif*, *Josefov – La ville juive*, *Josefov – L’ancien quartier juif* a *Josefov –*

L'ancien ghetto juif. U všech jsme volili explicitaci, a to právě kvůli dodání nové, upřesňující informace, která je však s názvem čtvrti historicky spjata.

Dalším postupem je výpůjčka, a to volená u čtyř případů. Česká podoba byla kompletně a beze změny zanechána u jmen *Hradčany* a *Malá Strana*. K opravdu nepatrné změně došlo u dvou překladů: *Hradcany* a *Mala Strana*. Zde tedy navrhuje adaptovanou výpůjčku, a to právě díky mírné změně ortografické podoby jmen.

Kalk má zastoupení tři. Jedná se o překlady jmen *Malá Strana*, *Nové Město* a *Staré Město* : *Le Petit Côté*, *La Nouvelle Ville* a *La Vieille Ville*.

Posledním užitým postupem je adaptace, kterou jsme užili pouze u jednoho jména : *Le Hradschin*. Zde vidíme, že se jedná nikoliv o francouzskou, ale spíše o germánskou podobu jména. Avšak jelikož jde o pravopisné přizpůsobení původní podoby propria, volili jsme právě adaptaci. Zajímavostí je, že tento překlad figuroval pouze v jedné publikaci, a to konkrétně v díle „Prague“ (od autorů Patrick Bourdichon, Philippe Renault) odbornější publikaci s fotografiemi, kdy u jedné z nich byl uveden právě tento překlad. Nicméně, v samotném textu (tedy ne u fotografií) jsme se pak setkali i s názvem *Hradcany*.

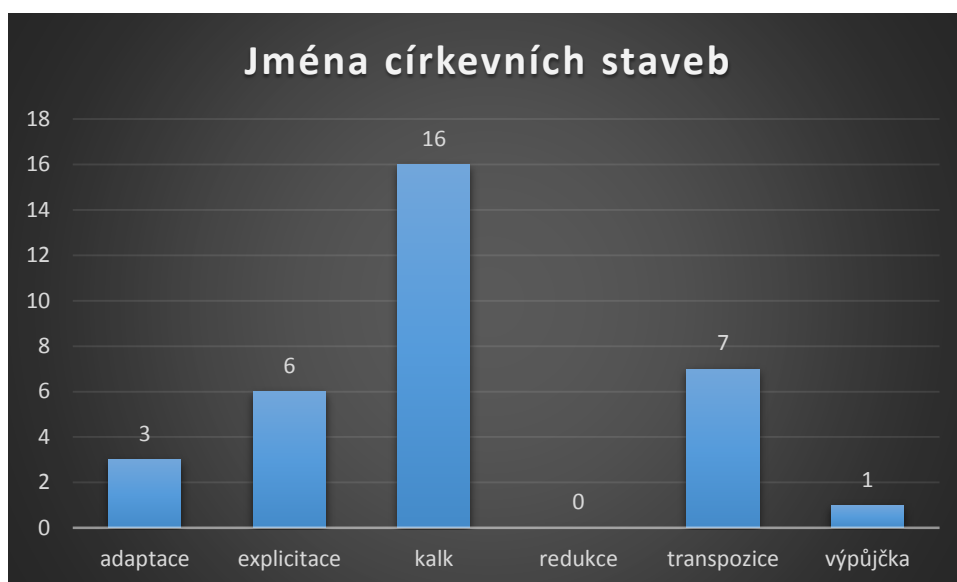
2.1.4 Jména církevních staveb

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Loreta	
Notre Dame de la Lorette	explicitace, adaptace
L'église Loreto	explicitace, adaptace
La Loreta	výpůjčka
La Lorette de Prague	explicitace, adaptace
Katedrála svatého Víta	
La cathédrale Saint - Guy	kalk
La cathédrale St - Guy	kalk
La cathédrale Saint - Vitus	kalk

La cathédrale St - Vitus	kalk
Strahovský klášter	
Le couvent de Strahov	transpozice
Le monastère de Strahov	transpozice
L'abbaye de Strahov	transpozice
Le monastère roman de Strahov	transpozice, explicitace
Bazilika svatého Jiří	
La basilique Saint - Georges	kalk
La basilique St - Joris	kalk
Břevnovský klášter	
Le couvent de Břevnov	transpozice
Le monastère de Břevnov	transpozice
Kostel svatého Mikuláše	
L'église Saint Nicolas de Malá strana	kalk, explicitace
La cathédrale Saint Nicolas de Malá Strana	kalk, explicitace
Kostel Panny Marie Vítězné	
L'église Notre Dame de la Victoire	transpozice
Kostel Matky Boží před Týnem	
L'église Notre Dame de Týn	kalk
Klausová synagoga	
La synagogue Klaus	kalk
Maiselova synagoga	
La synagogue Maisel	kalk
Pinkasova synagoga	
La synagogue Pinkas	kalk
Staronová synagoga	
La synagogue vieille-nouvelle	kalk
Starý židovský hřbitov	
Le vieux cimetière juif	kalk
Španělská synagoga	
La synagogue espagnole	kalk
Vysoká synagoga	

La haute synagogue	kalk
--------------------	------

Tabulka 12 Jména církevních staveb

Graf 3 Jména církevních staveb

Jak z tabulky, tak následného grafu vidíme, že nejvíce jmen z této skupiny bylo přeloženo doslovně, tedy kalkem. Celkem to bylo 16 případů, avšak u dvou bylo užito ještě i jiného postupu. Podobně je tomu i u explicitace a transpozice, oba postupy byly minimálně jednou užity dohromady s jiným. Nejméně pak bylo užito adaptace a výpůjčky.

Začněme překladem doslovným, kalkem. Ten byl využit při překladech všech šesti názvů synagog, dále pak jmen *Starý židovský hřbitov*, *Kostel Matky Boží před Týnem*, *Kostel svatého Mikuláše*, *Katedrála svatého Víta* a *Bazilika svatého Jiří*. U překladů synagog a Starého židovského hřbitova jsme se s výraznějšími problémy nasetkali, stejně tak jako u překladu toponyma Kostel Matky Boží před Týnem, u kterého se v češtině můžeme setkat ještě s nefomálním „Týnský chrám“. Všem těmto jménům navíc odpovídal pouze jeden překlad.

Bazilika svatého Jiří a Katedrála svatého Víta, to jsou jména, kterým v našem korpusu odpovídalo ekvivalentů víc, v prvním případě : *La basilique Saint – Georges* a *La basilique St – Joris*. V druhém jsme pak našli čtyři : *La cathédrale Saint – Guy*, *La cathédrale St – Guy*, *La cathédrale Saint – Vitus* a *La cathédrale St – Vitus*. U všech ale bylo stále užito kalku. Jedinou skutečností, která se u překladů obou toponym liší, je odlišný překlad jmen „Jiří“ a „Vít“ a dále pak pojem „svatý“. Odlišnost při překladu obou dvou jmen prozatím ponecháme stranou, ještě se na ní zaměříme později. Nyní se zaměříme spíše na pojmy *Saint* a jeho zkráceninu *St*. Norma, která by užívání těchto termínů regulovala, neexistuje. Jak v češtině, tak ve francouzštině, se tedy můžeme setkat s oběma verzemi (v češtině tedy „svatý“ a zkrácená forma „sv.“ ; oboje může být ale také psáno velkými písmeny). Pravidla českého pravopisu říkají, že při psaní počátečního písmena u staveb či jejich částí je pisateli dána jistá volnost ; záleží tedy na něm, jak zhodnotí význam dané stavby.³⁶ To se však týká zejména objektů jako takových, (např. chrám, kostel, katedrála) kde záleží na autorovi, zda zvolí malé, či velké písmeno. O tom, zda u slova „svatý“ užívat malé, či velké písmeno a především zda užívat celou nebo zkrácenou verzi, zmínku nenajdeme. V případě francouzštiny nám *Code typographique* (1989) říká : „*Les mots saint, sainte, saints, saintes s'abrègent en St, Ste, S^{ts}, S^{tes}, avec t, te, ts, tes en exposant, sur la demande de l'auteur et seulement lorsque ces mots se rapportent à un monument, à un lieu-dit, à une rue... Lorsqu'ils désignent un nom de personne, ces mots doivent toujours se mettre au long.*“³⁷ Francouzština tuto problematiku tedy popisuje přesněji ; tzn., že ke zkracování dochází na žádost autora a pouze u jmen, která jsou spjata s nějakým objektem, památkou. Jiné francouzské zdroje však uvádí, že by všeobecně měla převažovat spíše nezkrácená verze, a to jak objektů, tak u jmen osob. Pro naši analýzu budeme nicméně obě tato vysvětlení považovat za dostačující. V souvislosti s naším korpusem ale můžeme zmínit, že zkrácené verze překladu, tzn. ... *St – Vitus* a ... *St – Guy* (to samé pro Baziliku svatého Jiří) se vyskytovaly pouze minimálně, a to především u průvodců menšího rozsahu. Ve zbylých publikacích převažovala rozšířená verze překladu : *La cathédrale Saint – Guy* (či *Vitus*) a *La basilique Saint – Georges* (či *Joris*).

³⁶ Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., Internetová jazyková příručka [online]. [Cit. 21. 3. 2016]. Dostupné z <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=187>

³⁷ Nouvelle langue française, [online]. [Cit. 21. 3. 2016]. Dostupné z <http://nouvelledelangufrancaise.hautetfort.com/archive/2011/06/10/saint-orthographe.html>

Transpozici slovního druhu jsme užili u překladů tří českých toponym. U jmen **Břevnovský klášter** a **Kostel Panny Marie Vítězné** se jednalo o pouhý jeden užitý postup. U všech čtyř překladů jména **Strahovský klášter** byla rovněž užitá transpozice, z toho jednou však ještě dohromady s explicitací. Překlady jsou následující : *Le couvent de Strahov*, *Le monastère de Strahov*, *L'abbaye de Strahov* a *Le monastère roman de Strahov*. U všech čtyř jmen došlo při překladu k nahrazení českého adjektiva francouzským substantivem společně s předložkou *de*. Stejně je tomu i u dvou překladů Břevnovského kláštera : *Le couvent de Břevnov* a *Le monastère de Břevnov*. V případě francouzského *Le monastère roman de Strahov*, jsme, jak bylo avizováno, volili ještě explicitaci, a to díky přidání adjektiva *roman*, která v českém názvu nefiguruje. Odlišný je pochopitelně i způsob překladu slova „klášter“ ; na jeho podoby se podíváme později.

Třetím zmíněným jménem, u něhož byla užitá slovnědruhovú transpozice, je **Kostel Panny Marie Vítězné**. Adjektivum „vítězný“ je často ve spojitosti s nějakým objektem (*L'arc de triomphe* apod.) do francouzštiny překládáno jako *de triomphe, des victoires* aj., opět tedy dochází k transformaci adjektiva na substantivum, společně s předložkou *de*. Stejně tak, jako tomu i našem případě, tedy u *L'église Notre Dame de la Victoire*.

Kalk a explicitaci navrhuje u překladů českého **Kostel svatého Mikuláše** *L'église Saint Nicolas de Malá Strana* a *La cathédrale Saint Nicolas de Malá Strana*. Byla zde dodána informace o Malé Straně, tedy informace, která svým způsobem upřesňuje lokalitu toponyma. Odlišné je také užití překladů substantiva „kostel“ ; tomu se stejně, jako např. u různých francouzských překladů substantiva „klášter“ budeme věnovat později.

Asi nejzajímavější překlady souvisejí se jménem **Loreta**. U třech z nich jsme volili adaptaci a explicitaci, ve čtvrtém případě pak výpůjčku. Začneme jménem *La Loreta*, u kterého jsme zvolili právě výpůjčku, jelikož ortografická podoba zůstala nezměněná. V češtině se můžeme setkat také s názvem Pražská Loreta, avšak častěji se užívá jen *Loreta* ; proto se u zbývajících tří překladů, které každé tvoří více jmen, jednalo jednak o adaptaci, tak i o explicitaci. V případě *L'église Loreto* a *La Lorette de Prague* navrhuje adaptaci, jelikož došlo k mírné změně v ortografické podobě propria, a to do italské a francouzské podoby. Na název *Loreto* a jeho spojitostí s italským poutním místem se rovněž zaměříme později. K oběma těmto překladům byly

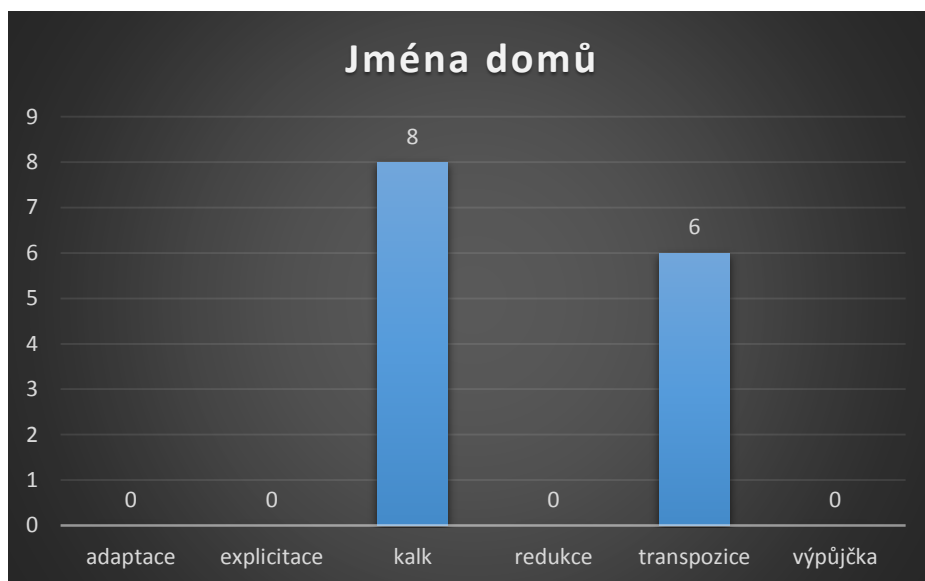
však přidány další atributy : substantiva *église* a *Prague*. V prvním případě se jedná o informaci zcela novou, tedy takovou, která v původním názvu není. Druhý ekvivalent by mohl odpovídat české verzi *Pražská Loreta*, která, jak jsme již zmínili, není příliš užívaná. Jelikož jsme pro naši analýzu zvolili název *Loreta* (nikoliv tedy *Pražská*), považujeme přidání spojení *de Prague* za rozšíření, tedy explicitaci originálu. Posledním nalezeným pojmem je *Notre Dame de la Lorette*. I zde jsme se rozhodli pro adaptaci (viz předchozí překlad *La Lorette*) a rozšíření – pomocí spojení *Notre Dame*. Náboženský kontext (název *Notre Dame*, doslova tedy „Naše Paní“, spojitost s Pannou Marií) opět nastíníme v dalších částech práce.

2.1.5 Jména domů

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Dům u Černé Matky Boží	
La maison à la Vierge Noire	kalk
La maison à la Madonne Noire	kalk
La maison à la Mère Noire de Dieu	kalk
Obecní dům	
La maison municipale	kalk
La maison de la municipalité	transpozice
La maison du peuple	transpozice
Tančící dům	
La maison qui danse	transpozice syntaktická
La maison dansante	kalk
L'immeuble dansant	kalk
Dům u anděla	
La maison à l'ange	kalk
Dům u kamenného beránka	
La maison au mouton de pierre	transpozice
Dům u kamenného zvonu	
La maison à la cloche de pierre	transpozice

Dům u koruny	
La maison à la couronne	kalk
Dům u zlaté husy	
La maison à l'oie d'or	transpozice

Tabulka 13 Jména domů

Graf 4 Jména domů

Ve skupině tvořené jmény domů jsme navrhli dva překladatelské postupy, a to kalk a transpozici. Transpozice však bylo poprvé užito i syntaktické ; jednalo se ale pouze o jeden překlad.

Začněme nejprve kalkem, ten jsme užili u 8 překladů. Prvním z nich je **Dům u Černé Matky Boží**. V korpusu jsme našli tyto překlady : *La maison à la Vierge Noire*, *La maison à la Madonne Noire* a *La maison à la Mère Noire de Dieu*. U všech tří forem, byť jsou odlišné, jsme navrhli kalk. Skutečnost, která se u každého jména liší, je pojetí Panny Marie, na které, jak jsme již zmínili u různých forem překladu jména **Loreta**, se také ještě zaměříme. Domy s jedním překladem, ale rovněž přeložené pomocí kalku jsou následující : **Dům u anděla**, jemuž odpovídá *La maison à l'ange* a **Dům u koruny** s překladem *La maison à la couronne*.

Dalšími jmény, u jejichž překladů navrhuje kalk, ale i jiný postup, jsou **Obecní dům** a **Tančící dům**. Obecní dům je toponymem, kterému korespondovaly tři různé překlady : *La maison municipale*, *La maison de la municipalité* a *La maison du peuple*. U prvního z nich jsme zvolili kalk, jelikož jedním z českých ekvivalentů francouzského *municipale* je právě „obecní“. U dvou dalších forem překladu jsme se již rozhodli pro transpozici ; dále pak bylo v jednom případě užito adjektiva *municipale* ve jmenné formě, tedy *municipalité*, v druhém pak autor užil jména jiného, *peuple*. *Maison du peuple* je všeobecné označení pro budovy, které jsou nějakým způsobem svázány se správou a administrativou města, ať už v minulosti či i nadále. Také mohou sloužit k jiným, často kulturním aktivitám. Tomu je tak i u pražského *Obecního domu*, proto volbu spojení *du peuple* považujeme v konečném překladu za adekvátní.

Tři různé formy překladu má také **Tančící dům**, dvakrát bylo užito kalku a jednou transpozice, a to syntaktické. V korpusu jsme našli tyto překlady : *La maison qui danse*, *La maison dansante* a *L'immeuble dansant*. Poslední dva překlady jsou doslovné, volen byl tedy právě kalk. Jedinou odlišností je jen užití rozdílných podob českého „dům“, obě francouzské podoby substantiva však nijak nemění význam finálního překladu. Naopak u prvního překladu jsme brali v úvahu dva možné postupy : rozšíření, tedy explicitaci a nebo transpozici, tentokrát ale syntaktickou. Nakonec jsme se rozhodli pro druhou možnost, jelikož při překladu nedošlo k přidání nějaké další vysvětlující informace, ale došlo naopak ke změně větného členu : český atribut se změnil na přísudek doprovázený vztažným zájmenem *qui*.

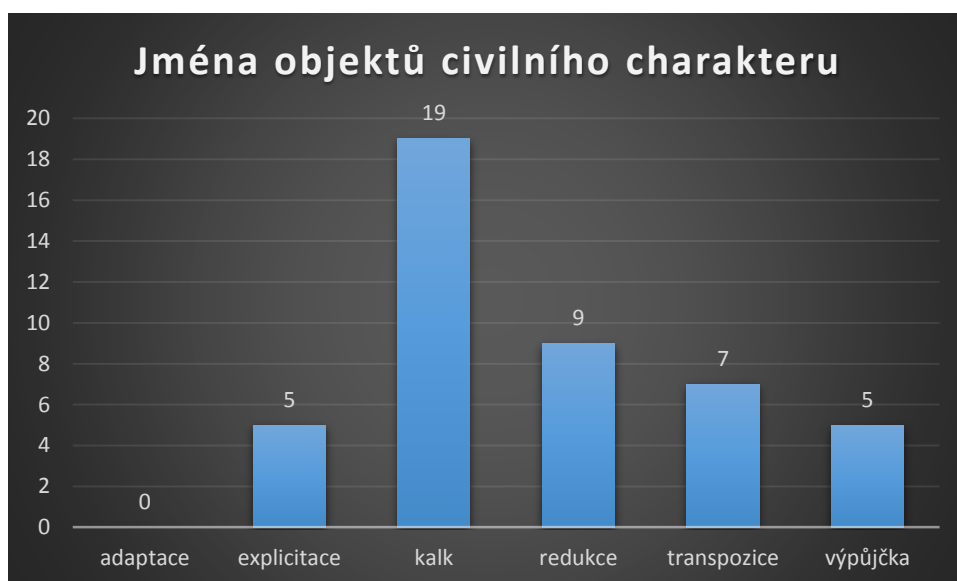
Transpozici slovního druhu jsme volili u překladů těchto jmen : **Dům u kamenného beránka** – *La maison au mouton de pierre*, **Dům u kamenného zvonu** – *La maison à la cloche de pierre* a **Dům u zlaté husy** – *La maison à l'oie d'or*. U všech názvů došlo k nahrazení originálu českého adjektiva francouzským substantivem, a to s předložkou *de*.

2.1.6 Jména objektů civilního charakteru (hrad, radnice, muzea, divadla apod.)

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Jízdárna Pražského hradu	
L'ancien manège du château	kalk, explicitace, redukce
Le manège royal du château	kalk, explicitace, redukce
L'ancienne ménagerie impériale	kalk, explicitace, redukce
Le manège	kalk, redukce
L'école d'équitation	kalk, redukce
Pražský hrad	
Le château de Prague	transpozice
La citadelle de Prague	transpozice
Le château d'Hradčany	transpozice
Le château royal	redukce
Letohrádek královny Anny	
Le belvédère de la reine Anne	kalk
Le palais royal d'été	kalk, redukce
Le palais royal d'été de la reine Anne	kalk
Míčovna	
La salle de jeu de paume	kalk, explicitace
Le jeu de paume	kalk
La maison de jeu de paume	kalk, explicitace
Starý královský palác	
L'ancien palais royal	kalk
Le palais royal	redukce
Le vieux palais royal	kalk
Karolinum	
Karolinum	výpůjčka
Carolinum	výpůjčka
Klementinum	
Klementinum	výpůjčka

Clementinum	výpůjčka
Letohrádek Hvězda	
Le pavillon d'été Hvezda	kalk, výpůjčka
Le pavillon d'Étoile	kalk, redukce
Státní opera	
L'opéra national	kalk
L'opéra d'État	transpozice
Stavovské divadlo	
Le théâtre des États	transpozice
Le théâtre de nobles	transpozice
Národní divadlo	
Le théâtre national	kalk
Národní muzeum	
Le musée national	kalk
Staroměstská radnice	
L'hôtel de ville de la Vieille Ville	transpozice
Výstaviště	
Le parc des expositions	kalk

Tabulka 14 Jména objektů civilního charakteru

Graf 5 Jména objektů civilního charakteru

Ve skupině se 14 českými pojmy a jejich 32 ekvivalenty jsme užili 5 překladatelských postupů, a to celkem ve 45 případech. Jsou zde zastoupena jména, u jejichž překladů jsme mnohdy navrhli i dva či tři možné postupy.

Doslovný překlad jsme volili stejně jako u předchozí skupiny jmen nejčastěji, a to ať už jako jediný možný postup a nebo v kombinaci s jiným. Nyní zmiňme ta jména, u kterých jsme kalk mohli volit bez větších potíží : *Národní divadlo* - *Le théâtre national*, *Národní muzeum* – *Le musée national*, *Státní opera* – *L'opéra national*, *Starý královský palác* – *L'ancien palais royal*, *Le vieux palais royal* a *Výstaviště* – *Le parc des expositions*. U posledního jména bychom díky jednomu substantivu navíc a předložce *des* mohli hovořit o explicitaci, nicméně vyhledáme-li si pojem „výstaviště“ téměř v jakémkoliv slovníku, vždy nalezneme pojem již zmíněný, tedy *parc des expositions*. Jako příklad můžeme uvést např. známé výstaviště na severu Paříže *Parc des expositions de Villepinte*, kde samotný v tomto případě český ekvivalent *Výstaviště* je obsažen v celém názvu.

Slovnědruhovou transpozici jsme užili celkem v 7 případech, prozatím zmiňme tato : *Státní opera* (pouze jeden z překladů, a to *L'opéra d'État*) , *Stavovské divadlo*, *Pražský hrad* a *Staroměstská radnice*. Ve všech případech pochopitelně opět došlo k náhradě českého adjektiva francouzským substantivem společně s předložkou *de*, jak je vidět v předešlé tabulce.

Zajímavějším jsme však shledali dva překlady jména Stavovské divadlo, a to hlavně z hlediska významu : *Le théâtre des États* a *Le théâtre des nobles*. Samotné adjektivum *noble* znamená v češtině „šlechtický“, „urozený“, avšak společně ve spojení s determinantem *des* ve slovníku nalzáme i doslovné „stavovský“. V případě *Le théâtre des États*, resp. *États*, by se však mohlo stát spekulativním užití velkého počátečního písmena. Substantivum *état* pochopitelně odkazuje k českému „stav“ s různými významy, mezi kterými je i pro nás důležitý „stav“ coby stavovská třída, avšak při užití velkého písmena nám české i francouzské zdroje udávají pouze souvislost se státem coby mocenskou územní jednotkou či politickým útvarem. Pokusíme-li se vyhledat definice k pojmu „stav“ coby sociální skupině, setkáme se s pojmy jako „společenská třída“, „vrstva“, a to velice často ve spojení s vyšším postavením (šlechtou) či přímo pojmem „vládnoucí stav“. Budeme-li se tedy řídit posledním zmíněným faktem a spojitost mezi státem (*État*) a stavem (*état*) budeme brát jako určité

propojení státu a vyšších vrstev, které se můžou jistým způsobem podílet na jeho správě, pak by právě tato skutečnost mohla sloužit jako důvod, proč autoři volí při právě *États*, nikoli *états*.

Nyní se zaměříme na jména, ke kterým jsme v korpusu našli ekvivalentů více. Nejen tato skutečnost, ale zároveň i jistý historický kontext dělali určování překladatelských postupů o něco více problematičtějšími.

Pojem *Jízdárna Pražského hradu* bylo jediné jméno, kterému v korpusu korespondovalo vůbec nejvíce překladů, pět, u kterých jsme také volili nejvíce překladatelských postupů. Kalk a redukci jsme užili u pojmů *Le manège* a *L'école d'équitation*. V obou případech se dá mluvit o doslovném překladu, jelikož vyhledáme si oba termíny v běžném česko-francouzském slovníku, pojem jízdárna u nich figuruje. V případě *Le manège* můžeme ještě citovat slovník Larousse, který nám je v online verzi k dispozici během celé analýzy : „*Manège : bâtiment couvert où se pratiquent les exercices d'équitation.*“³⁸ Ke kalku jsme pak ještě zvolili redukci, jelikož ani u jednoho z překladů nefiguruje informace o Pražském hradu. Pojem *manège* tvořil součást ještě dalších dvou námi nalezených překladů. Jedná se o *L'ancien manège du château* a *Le manège royal du château*. V obou případech jsme právě díky přítomnosti tohoto pojmu znovu volili kalk ; ten jsme pak ale ještě doplnili jak o explicitaci, tak o redukci. Důvodem pro rozšíření považujeme přidání adjektiv *ancien* a *royal*, které se v českém originále nevyskytují. Naopak k redukci jsme se uchýlili proto, že i zde, stejně jako u předchozích dvou pojmů, kde chybí informace „Pražský hrad“, tak zde postrádáme pouze adjektivum „Pražský“. Posledním ekvivalentem je *L'ancienne ménagerie impériale*. I zde jsme se rozhodli pro kalk, explicitaci a zároveň redukci, a to z podobných důvodů jako u pojmů předchozích. Již zde nefiguruje slovo *manège* ale *ménagerie*. Jeho český ekvivalent je pro nás možná ne úplně vyhovující : zvěřinec. Ovšem Larousse o *ménagerie* říká : „*Lieu où se trouvent des animaux, où se fait la présentation*“.³⁹ Bude-li pro nás tedy dostatečný fakt, že kromě výcviku a drezuře koní docházelo zároveň i jejich předvádění, můžeme se s kalkem spokojit. Podrobněji a z jiného kontextu se pak tomuto překladu budeme věnovat v dalších kapitolách.

³⁸ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 21. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/man%C3%A8ge/49092?q=manege#49000>

³⁹ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 21. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/m%C3%A9nagerie/50427?q=m%C3%A9nagerie#50317>

Zbývající dva postupy jsme volili z prostého důvodu. Explicitaci díky přidání adjektiv *ancienne* a *impériale* a redukci znovu kvůli vynechání informace „Pražský hrad“.

Poměrně zajímavá byla analýza překladu toponyma *Míčovna*. Ve francouzštině *Jeu de paume*, doslova tedy „hra dlaní“ představuje nejen hru samotnou, ale také budovu či sál, ve které se odehrává. Podrobněji kontext popíšeme dále. Pro nás je důležitý právě fakt, že výraz představuje i onu budovu. Při naší analýze se tedy můžeme spokojit s faktem, že oba překlady spolu přímo korespondují, neboť uvádějí určitý prostor. Formu překladu *Jeu de paume* jsme tedy zařadili ke kalku. U dvou dalších překladů *La salle de jeu de paume* a *La maison de jeu de paume* jsme ještě vybrali explicitaci; v případě, že se autoři spokojili s *Jeu de paume* jen jako coby s názvem hry, nikoliv celé budovy, využili ještě přidání substantiva budovu označující, v námi nalezených překladech tedy *la salle* a *la maison*.

U *Letohrádku královny Anny* a *Letohrádku Hvězda* bylo často užito kalku dohromady s jiným postupem. V češtině se kromě prvního zmíněného názvu můžeme setkat i s pojmem *Belveder královny Anny*. Proto jsme u překladů *Le belvédère de la reine Anne* a *Le palais royal d'été de la reine Anne* volili překladatelský postup kalk. V prvním případě nám coby argument může postačit tvrzení „letohrádek“ jinak řečeno „beveder“. V druhém případě pochopitelně došlo oproti originálu k dalšímu doplnění (adjektiva a předložky se substantivem), nicméně doslovný překlad „letní královský palác“ téměř odpovídá pojmu *letohrádek*, proto jsme se rozhodli i zde pro kalk. Kalku a současně i redukce jsme užili u *Le palais royal d'été*. Kalk jsme volili ze stejného důvodu jako u předchozího překladu, pro redukci kvůli absenci spojení „královny Anny“.

Při překladu *Letohrádku Hvězda* bylo užito jiného substantiva, a to *pavillon*. Celé francouzské ekvivalenty tedy zní: *Le pavillon d'été Hvezda* a *Le pavillon d'Étoile*. Slovník Larousse o substantivu *pavillon* říká následující (kromě jiných) i tuto definici: „*Bâtiment isolé, situé dans une propriété, un parc : Pavillon de chasse.*“⁴⁰ Jelikož se *Letohrádek Hvězda* v parku, resp. oboře (stejnomené, tedy „Hvězda“) nachází a v minulosti na rozdíl od *Letohrádku královny Anny* opravdu sloužil šlechtě k při honech a loveckých radovánkách, toto vysvětlení můžeme považovat za dostačující. Nicméně v

⁴⁰ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 28. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/pavillon/58800?q=pavillon#58441>

prvním případě byl *pavillon* ještě posílněn substantivem *été* a předložkou *de*, což tedy více odpovídá českému „letohrádek“ ; naopak v druhém překladu bylo zanecháno pouze *pavillon*, a tak jsme navrhli ještě redukci. Dále jsme se zaměřili na překlad samotného názvu „Hvězda“, které se v obou verzích liší. V první verzi překladu byl zanechán český název, avšak s mírnou pravopisnou úpravou, zatímco u druhé došlo k doslovnému překladu. Kromě kalku v obou případech tedy ještě k druhé části překladu navrhujeme u prvního překladu adaptovanou výpůjčku, a to právě díky mírné úpravě české podoby jména.

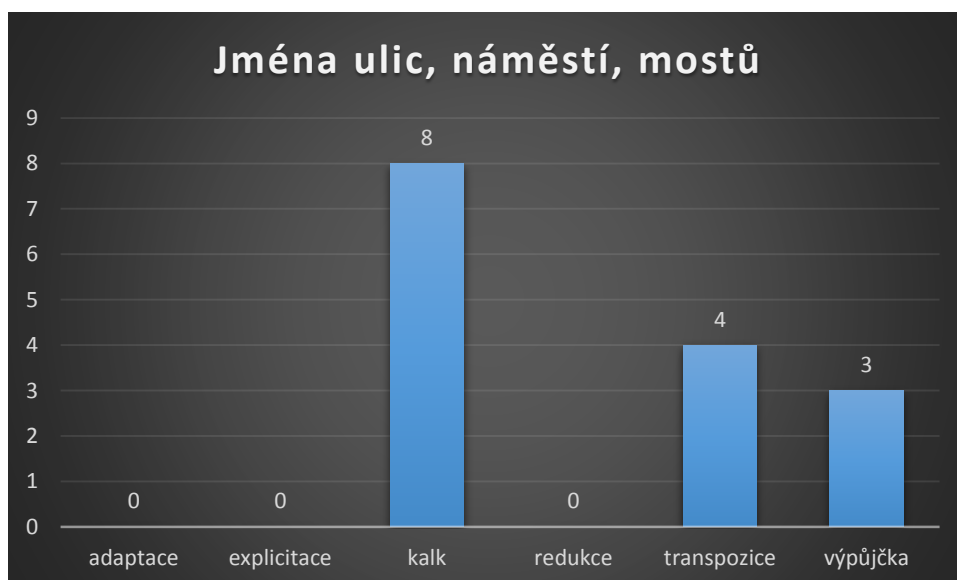
Výpůjčku a zároveň i adaptovanou výpůjčku jsme zvolili ještě pro české ***Karolinum*** a ***Klementinum***, kdy byla při překladu česká forma jména buď zachována a nebo mírně pozměněna (*Carolinum*, *Clementinum*).

2.1.7 Jména ulic, náměstí, mostů

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Vlašská ulice	
La rue Vlašská	výpůjčka
La rue Vlasska	výpůjčka
La rue Italienne	kalk
La rue Valaques	kalk
Pařížská ulice	
L'avenue de Paris	transpozice
La rue de Paris	transpozice
Václavské náměstí	
La place Wenceslas	kalk
La place Venceslas	kalk
Zlatá ulička	
La ruelle d'or	transpozice
La rue dorée	kalk
Karlovo náměstí	
La place Charles	kalk

Karlův most	
Le pont Charles	kalk
Náměstí Republiky	
La place de la République	kalk
Nerudova ulice	
La rue Nerudova	výpůjčka
Staroměstské náměstí	
La place de la Vieille Ville	transpozice

Tabulka 15 Jména ulic, náměstí, mostů

Graf 6 Jména ulic, náměstí, mostů

Do skupiny jmen dle názvů ulic, náměstí a mostů jsme zařadili celkem 9 toponym, ke kterým v korpusu figurovalo 15 překladů.

U určování překladatelského postupu jsme se u většiny nesetkali s většími problémy, české jméno bylo přeloženo buď doslovně, dále změnou slovního druhu, tedy transpozicí a nebo byla část zanechána zcela ve své původní podobě a jednalo se tudíž o výpůjčku. Věnujme se tedy analýze jen některým z nich.

Pařížská ulice nesla původně jiný název : Mikulášská třída, a to konkrétně do roku 1926. V tomto roce dostala své pojmenování po této francouzské metropoli, která jí, především svými bulváry, byla inspirací. Inspirací můžeme rozumět i fakt, že Pařížská ulice měla dle tehdejších plánů kopírovat L'avenue des Champs – Élysées. Této skutečnosti si byli pravděpodobně vědomi i autoři, kteří při překladu užíli substantiva *avenue*. Tomu sice v češtině neodpovídá přímo výraz „ulice“, ale spíše „třída“, avšak pro naši analýzu považujeme jak užití *avenue*, tak i substantiva *rue* v druhém nalezeném překladu, vhodné : *L'avenue de Paris, La rue de Paris*.

U nejznámějšího pražského náměstí, **Václavského náměstí**, jsme v korpusu našli dva ekvivalenty. Jednalo se o pouhé nepatrné přizpůsobení jména Václav : *Wenceslas* a *Venceslas*. Při zkoumání etymologické stránky jména zjišťujeme pro nás pochopitelně známý fakt, a sice, že se jedná o jméno slovanského původu spojené s patronem Čech a Moravy svatým Václavem. Avšak z hlediska jména jako takového, zvláště pak jeho ortografické podoby také zjišťujeme, že v současné francouzštině mohou existovat obě formy a ačkoliv jsou obě velmi vzácné , je to právě *Venceslas*, který je považován za tu oficiální.⁴¹

Na toponymum **Zlatá ulička** se zaměříme zejména kvůli překladu českého substantiva „ulička“. K pojmu *rue* odkazuje ve slovníku jak „ulice“, tak „ulička“ ; přidáme-li však k této bázi sufix *-elle*, českým ekvivalentem bude již jen „ulička“. Ve francouzštině hovoříme o tzv. „*suffixes nominaux*“ konkrétně „*diminutifs*“, o kterých Larousse říká : „*Se dit d'un suffixe qui s'ajoute à une base lexicale pour donner une idée de petitesse ou d'insuffisance*“.⁴² Přidáním morfému *-elle* tedy můžeme hovořit o jisté změně v sémantické stránce pojmu.

Posledním jménem z této skupiny, na které se zaměříme je **Vlašská ulice**. Překlad tohoto jména jsme shledali poměrně problematickým, a to především kvůli spojitosti s historickou otázkou, která se do něj promítla. Ve dvou případech volba překladatelského postupu příliš složitá nebyla ; u *La rue Vlašská* byla ortografická podoba jména kompletně zachována, zvolili jsme tedy výpůjčku. Následovala verze překladu českého adjektiva bez diakritiky : *La rue Vlasska*, znovu jsme volili výpůjčku,

⁴¹Les dictionnaires prénoms, [online]. [Cit. 28. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.operabaroque.fr/Saints.htm>

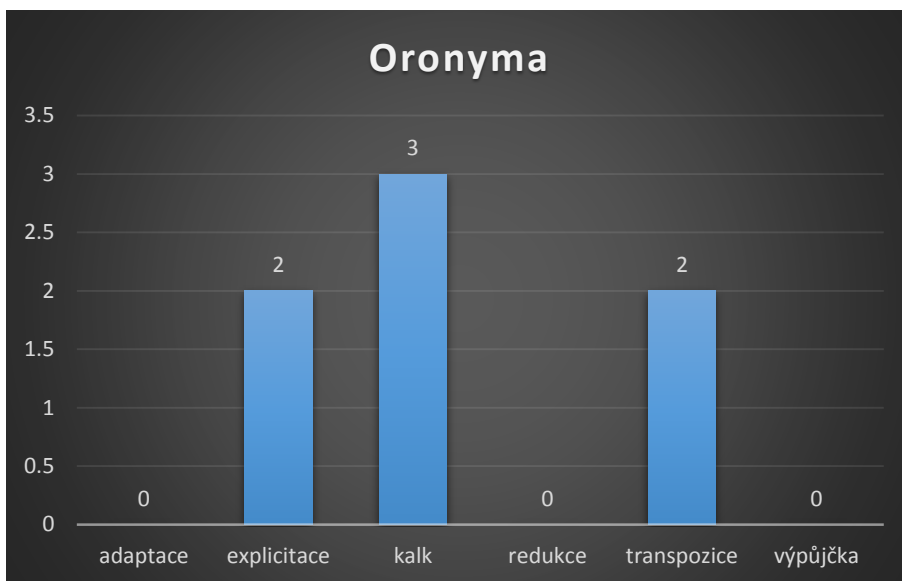
⁴² Dictionnaires de francais, LAROUSSE [online]. [Cit. 21. 3. 2016]. Dostupné z http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/diminutif_diminutive/25610

avšak tentokrát, právě díky velmi mírné změně v ortografické podobě jména, adaptovanou. Dalším dvěma formám překladů, které rovněž figurovaly v našem korpusu, se budeme podrobněji věnovat později, jelikož zde dle našeho názoru poměrně významnou roli hraje jak historické pozadí, tak oblast geografie obyvatelstva. Jedná se o *La rue Italienne* a *La rue Valasques*. Do tabulky jsme coby užitý překladatelský postup zařadili kalk jak v prvním případě, tak po podrobném prozkoumání historických souvislostí a samotného původu českého jména „Vlach“ i ve druhém. Ačkoliv v doslovném překladu do češtiny dostaneme názvy „Italská ulice“ a „Valašská ulice“, jak již bylo řečeno, analýza okolního kontextu obou jmen nás přesvědčila, že pro naši práci se můžeme spokojit s překladem doslovným, tedy kalkem, jehož užití, jak jsme avizovali, také podložíme.

2.1.8 Oronyma

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Petřín	
La colline de Petřín	explicitace
Le sommet de Petřín	explicitace
Bílá Hora	
La montagne Blanche	kalk
Císařský ostrov	
L'île Impérial	kalk
Dětský ostrov	
L'île des Enfants	transpozice
Slovanský ostrov	
L'île Slave	kalk
Střelecký ostrov	
L'île des Tireurs	transpozice

Tabulka 16 Oronyma

Graf 7 Oronyma

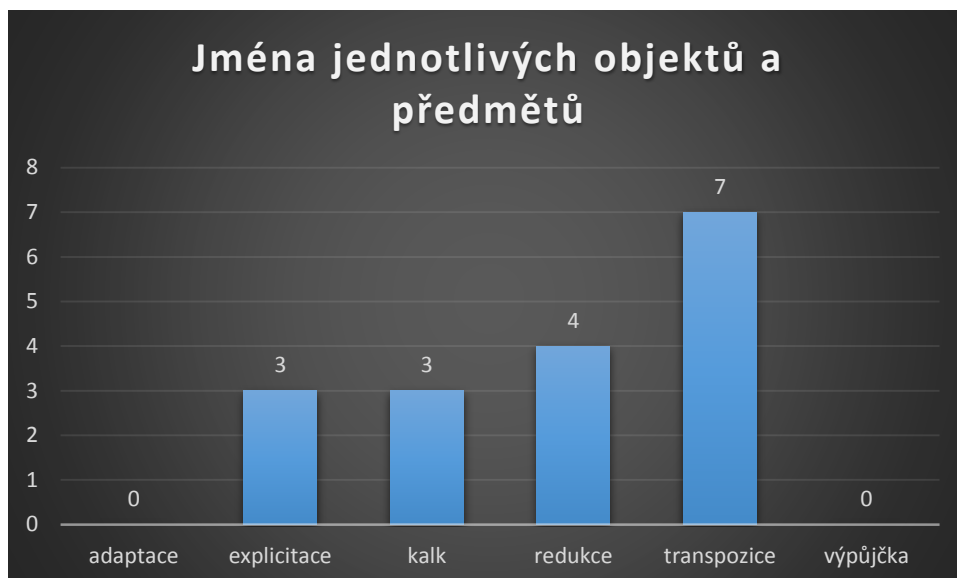
Užití překladatelských postupů bylo v této skupině velmi těsné, navíc z celkového počtu šesti jsme volili jen tři.

Adaptace či transpozice slovnědruhová to byla u jmen všech ostrovů a také **Bílé Hory**. Postup explicitace jsme navrhli při překladu jména **Petřín**. Tomu i v češtině často mohou neformálně předcházet např. ještě slova „vrch“ či „vrchol“. Stejně je tomu i při překladu do francouzštiny, konkrétně tedy u dvou, které jsme v našem korpusu našli : *La colline de Petřín* a *Le sommet de Petřín*. Záměrem autorů by mohla být, dle nás, určitá snaha o bližší identifikaci a přiblížení tohoto místa, tedy *Petřín*, jelikož se nejedná o příliš známé pražské toponymum. Podobně je tomu např. u *Petřínské rozhledny*, kde autoři často užívají přirovnání k Eiffelově věži. Ke specifikaci toponyma tedy dochází rozšířeným překladem a užitím slov *colline* a *sommet*, proto jsme navrhli právě explicitaci.

2.1.9 Jména jednotlivých objektů a předmětů

<i>Název</i>	<i>Postup</i>
Petřínská rozhledna	
La tour de Petřín	transpozice
Le belvédère de Petřín de Prague	transpozice, explicitace
La tour panoramique	explicitace, redukce
La petite tour Eiffel de Petřín	explicitace
Prašná brána	
La tour poudrière	transpozice
La tour de poudres	transpozice
La tour poudreuse	kalk
Staroměstský orloj	
L'horloge astronomique	kalk, redukce
L'horloge de l'hôtel de ville	redukce
L'horlogium	redukce, chybný překlad
Hladová zed'	
Le mur de la faim	transpozice
La muraille de la faim	transpozice
Kyvadlo	
Le métronome	kalk
Pražské Jezulátko	
L'enfant Jésus de Prague	transpozice

Tabulka 17 Jména jednotlivých objektů a předmětů

Graf 8 Jména jednotlivých objektů a předmětů

Poslední analyzovaná skupina je jedna z mála, kde nedominoval kalk. V tomto případě to byla slovnědruhovú transpozice, v těsném pořadí následovaly redukce, explicitace a kalk. Zaměřme se na jména, u kterých figurovalo více ekvivalentů.

V případě *Hladové zdi* byla u obou překladů užitá transpozice, nás však zajímá užití dvou různých francouzských substantiv pro českou „zeď“. Francouzsko – český slovník uvádí jak u *mur*, tak *muraille* podobné překlady : zeď, stěna, hradba. Podobně je tomu tak i u Larousse : „*Ouvrage en maçonnerie, en terre, en pan de bois ou de fer, en panneaux divers, qui, dans un plan généralement vertical, sert à enclore un espace, à soutenir des terres*“⁴³ či jen „*ensemble, suite de murs épais, et, plus généralement, de murs formant enceinte*.“⁴⁴ Citacemi ze slovníku Larousse jsme chtěli jen potvrdit to, že význam obou těchto výrazů se ve francouzštině příliš neliší ; svádět by možná mohlo užití *muraille* coby „opevnění“ jako označení konkrétních a známých zdí či hradeb, které v minulosti sloužili k ochraně nějakého objektu nebo i např. k přehrazení části města. V případě známé *La Grande Muraille* tedy Velké čínské zdi či *La muraille de la faim* by předchozí definice vyhovovala, avšak zmíníme-li např. *Le mur de Berlin*, kde bylo užitó substantiva *mur*, definice by již zcela adekvátní nebyla (budeme-li se stále

⁴³ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 25. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/mur/53288?q=mur#52940>

⁴⁴ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 25. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/muraille/53293?q=muraille#52945>

řídít vysvětlením „k přehrazení části města“). Žádné pravidlo, které by tedy přesněji definovalo podmínky užití těchto dvou substantiv, neexistuje.

Petřínská rozhledna byla přeložena čtyřmi způsoby. U prvního z nich, *La tour de Petřín* jsme užili transpozici. U termínu *Le belvédère de Petřín de Prague* jsme volili postupy dva, a to transpozici a explicitaci. Transpozici ze stejného důvodu jako u přechozího pojmu ; i když zde autor užil jiného překladu slova „věž“, i v tomto případě však došlo k připojení předložky *de* a dalšího substantiva. Pro postup rozšíření jsme se rozhodli z důvodu nové informace, kterou překladatel zvolil, tedy *de Prague*. Dva opačné postupy, explicitaci a redukci jsme užili u *La tour panoramique*. Připojení adjektiva *panoramique* k *tour* sice více upřesňuje význam coby „rozhledny“ (v česko – francouzském slovníku najdeme k substantivu *le belvédère*, které bylo užito v předchozím případě, jako jeden z překladů i doslovný ekvivalent „rozhledna“, zatímco u *la tour* se jedná především o „věž“ nebo o jiný objekt s důrazem na výškové parametry), ale zároveň zde postrádáme informaci „Petřínská“. Pouhý jeden posup, explicitaci, jsme užili u posledního nalezeného překladu, a to u *La petite tour Eiffel de Petřín*, a to z důvodu zcela nových informací, *petite* a *Eiffel*. Zajímavostí je, že jsme tento překlad našli pouze v jedné publikaci, a to publikaci české : „Prague – les plus beaux monuments“. Můžeme tedy jen spekulovat, zda se čeští autoři ve spojitosti s Eiffelovou věží snažili o jakési bližší přiblížení pražské rozhledny směrem k francouzským čtenářům ; už jen proto, že ne jeden zahraniční zdroj často o Petřínské rozhledně uvádí, že se jedná o „*une version réduite de la tour Eiffel*“.⁴⁵

O velice zajímavou analýzu se jednalo při překladech **Prašné brány**, jelikož u všech verzí překladů (*La tour poudrière*, *La tour de poudres* a *La tour poudreuse*) bylo užito dvou odlišných významů : „střelný prach“ a jen „prach“. Ve dvou případech jsme užili transpozici, u třetího jména jsme pak navrhli kalk. *La tour poudrière* i *La tour de poudres* ve francouzštině postrádají adjektivum, které bylo, jako již mnohokrát u překladů minulých, nahrazeno substantivem, v druhém případě opět i s předložkou *de*. Proto jsme se u obou dvou rozhodli pro transpozici. (*La poudrière* znemaná doslova „prachárna“ coby skladiště výbušnin ; *le poudre* kromě jiného právě i střelný prach). *La tour poudreuse*, i ve francouzštině doslova „prašná brána“, je dle nás tedy příkladem kalku. Jako argument citujme slovník Larousse : „*Qui a l'aspect et la consistance de la*

⁴⁵ Fr.wikipedia.org, [Cit. 23. 3. 2016]. Dostupné z https://fr.wikipedia.org/wiki/Tour_de_Pet%C5%99%C3%ADn

*poudre ou qui est couvert d'une fine poussière.*⁴⁶ Co je však odlišné, to je právě význam celého jména ; o doslovný překlad se sice jedná, ale užitím adjektiva *poudreux*, v tomto případě tedy *poudreuse* dostáváme sice prašnou bránu, ale s významem prachu či zaprášenosti, nikoli však prachu střelného (*poudreux* – prachový, zaprášený, prašný).

Jménu **Staroměstský orloj** odpovídaly v korpusu překlady tři, z toho jeden jsme označili za chybný. Ve francouzštině k substantivu „orloj“ koresponduje *l'horloge astronomique*, což figuruje jen u jediného překladu : *L'horloge astronomique*. Zároveň zde však došlo k vynechání části překladu, do kterého se nijak nepromítlo české adjektivum „Staroměstský“, a proto jsme navrhli dva postupy, jak doslovný, z důvodu přesného překladu českého „orloj“, tak ale i vynechání, tedy redukci. U *L'horloge de l'hôtel de ville* jsme zvolili pouze jeden, a to redukci. Opět chybí informace o „Starém Městě“ (spojení *l'hôtel de ville*, v češtině „radnice“ a jeho užití je sice logické vzhledem k umístění orloje, avšak v původní podobě vlastního jména se nevyskytuje), pro nás je tedy důležitější překlad slova „orloj“, který je, ve francouzštině užitím substantiva *horloge*, nedostačující. Slovníky *horloge* překládají jen jako hodiny či jako přístroj pro měření času. Tím „orloj“ bez pochyby je, avšak pro přesný překlad a zachování významu tohoto konkrétního staroměstského toponyma je třeba francouzský překlad více specifikovat, tzn. zde chybějícím adjektivem *astronomique*. Poslední formou překladu, kterou jsme v korpusu našli, je *L'horlogium*. To může evokovat latinský původ slova „hodiny“, tedy *horloge* ve francouzštině. Přesná latinská podoba je však *horologium*, nikoliv *horlogium*. Zde tedy nejen navrhuje redukci kvůli vynechání informace o Starém Městě a adjektiva *astronomique*, ale zároveň se přikláníme k označení této verze překladu za verzi chybnou, jelikož ortografická podoba *horlogium* neexistuje. Zajímavostí by mohlo být, že tento překlad jsme našli pouze v jedné, a to české publikaci : *Prague – les plus beaux monuments*. Můžeme jen spekulovat, z jakého důvodu se autor k tomuto překladu uchýlil, zda záměrně, či byla na vině nepozornost. Někdo by také mohl, coby argument, uvést částečné přizpůsobení ortografické podoby, tedy adaptaci. Avšak faktem zůstává, že se jedná o překlad, jehož část byla nejen vynechána, ale i samotný překlad slova „hodiny“ je chybný, proto jsme do tabulky uvedly coby postup nejen redukci, ale i chybný postup, resp. překlad.

⁴⁶ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 25. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/poudreux/63050?q=poudreuse#62339>

Jako poslední z této skupiny uvedme pražské *Kyvadlo*. Tomu sice v korpusu odpovídala pouze jedna forma překladu – *Le métronome*, i zde by však volba kalku mohla být sporná. Francouzský pojem *métronome* má totiž stejný význam jako český „metronom“, ve francouzštině definován takto : „*Appareil servant à marquer la pulsation rythmique d'un morceau de musique*“⁴⁷, zatímco substantivum „kyvadlo“ můžeme do francouzštiny přeložit jako *le balancier* či *le pendule*. Avšak pro nás je podstatný fakt, že se i v češtině můžeme setkat, i když méně často, právě s názvem „Metronom“, a z toho tedy pravděpodobně vycházel i autor.

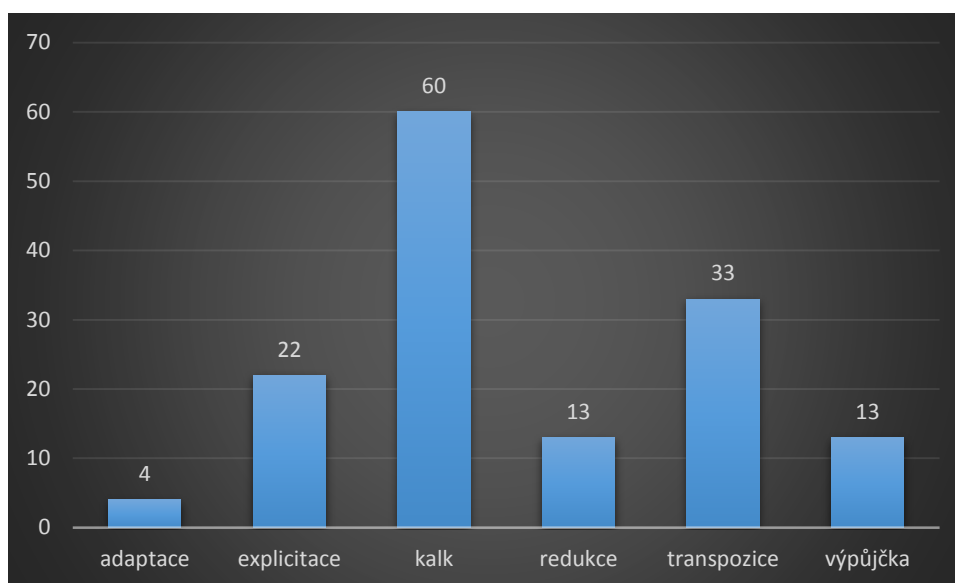
2.1.10 Shrnutí

Z předcházejících kapitol a grafů vyplývá, že nejpočetnějšími skupinami co do počtu českých pojmů jsou „jména církevních staveb“ a „jména civilních objektů“. Těm zároveň odpovídalo nejvíce překladů, na kterých bylo užito i nejvyšší množství překladatelských postupů (např. „jména civilních objektů“ tvoří 14 českých jmen, odpovídá jim 32 ekvivalentů a postupů bylo užito celkem ve 45 případech, logicky tedy bylo často na jeden překlad aplikováno více postupů). Naopak skupinou, která obsahovala málo jmen, ke kterým jsme našli rovněž málo překladů, jsou oronyma (6 českých pojmů a 7 překladů).

Zaměříme se ale na překladatelské postupy z hlediska jejich celkového počtu užití, resp. kolikrát byl daný postup užít a např. v jaké skupině jmen se vyskytoval nejvíce. Následující graf shrnuje první zmíněné, tedy kolikrát jsme daný postup aplikovali :

⁴⁷ Dictionnaires de français, LAROUSSE [online]. [Cit. 25. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/m%C3%A9tronome/51034?q=m%C3%A9tronome#50925>

Celkový počet užitých překladatelských postupů

Graf 9 Celkový počet užitých překladatelských postupů

Na 123 francouzských překladů jsme aplikovali našich 6 překladatelských postupů ve 145 případech. Z grafu vidíme, že nejvíce byla toponyma překládána doslovně, tedy kalkem. Následovala transpozice, explicitace, redukce shodně s výpůjčkou a nejméně je zastoupena adaptace.

Kalku jsme nejvíce užívali při překladu jmen církevních a civilních staveb a dále pak např. i u jmen ulic a domů. Byl užit např. při překladu většiny kostelů, kde figurovalo jméno svatého : *Katedrála svatého Víta – La cathédrale Saint- Guy, Bazilika svatého Jiří – La basilique Saint- Georges* apod. Rovněž u překladu jmen domů byla volba kalku na místě : *Dům u anděla – La maison à l'ange* atd. Mnohdy také docházelo k případům, kdy jsme kalk doplnili ještě dalším postupem, často např. explicitací, tzn. že do finálního překladu byla přidána ještě další, vysvětlující informace. Např. *Kostel svatého Mikuláše – L'église Saint Nicolas de Malá Strana*. V opačném případě docházelo naopak i k vynechání určité informace : *Letohrádek královny Anny – Le palais royal d'été*.

Transpozice (slovnědruhová) převládala rovněž u výše zmíněných skupin jmen, konkrétně např. u překladu jmen klášterů, divadel, ale i ostrovů : *Strahovský klášter – Le couvent de strahov, Stavovské divadlo - Le théâtre des États, či Střelecký ostrov -*

L'île des Tireurs. V drtivé většině případů se jednalo o nahrazení českého adjektiva francouzským substantivem doplněným předložkou *de*. Často byl překlad, u kterého byla užita právě transpozice, rovněž obohacen o novou informaci : Strahovský klášter – *Le monastère roman de Strahov* či naopak byla informace odebrána : *Petřínská rozhledna* – *La tour panoramique*. Užita byla i transpozice syntaktická, a to u překladu jména, kde došlo při překladu ke změně větných členů : *Tančící dům* – *La maison qui danse*.

Několik příkladů explicitace a redukce jsme uvedli v předchozích dvou odstavcích, zmiňme ale ještě případ, kdy (redukce) došlo ve finálním překladu ke změně významu : *Staroměstský orloj* – *L'horloge* („horloge“ ve francouzštině „hodiny“, nikoliv orloj).

Nejméně zastoupené jsou adaptace a výpůjčka, které byly nejvíce užívané při překladu toponym, kde figuroval např. konkrétní název čtvrti : *Hradčany* – *Le Hradschin* či také pozměněná ortografická podoba církevní stavby : *Loreta* – *Lorette/Loreto*. Pokud jde o výpůjčku : *Hradčany* – *Hradčany*, ale rovněž *Vlašská ulice* – *La rue Vlasska* či *Malá Strana* – *Mala Strana*, kde se jednalo o výpůjčku adaptovanou.

K překladům, které bychom mohli označit za chybné, došlo ve dvou případech : neexistující výraz *l'horlogium* a dále pak jeden z překladů *Prašné brány* – *La tour poudreuse*, kdy byl zaměněn význam „střelného prachu“ a „prachu“.

2.2 ANALÝZA Z HLEDISKA KULTURNĚ-HISTORICKÉHO KONTEXTU

Poté, co jsme všechna toponyma z korpusu analyzovali z hlediska překladatelského, se nyní zaměříme ještě na jedno hledisko, které mnohdy při překladu sehrálo taktéž neméně významnou roli. Jedná se o kontext kulturní, historický, ale také třeba kontext spojený s geografíí obyvatelstva. To vše totiž shledáváme poměrně zajímavou problematikou, jejíž bližší prozkoumání mnohdy napomohlo k úplnému porozumění finálního překladu toponyma.

2.2.1 Postup analýzy

Stejně jako u předchozí analýzy, i zde jsme při seskupování jmen do jednotlivých kategorií volili stejnou strategii. Avšak jelikož teď nebudeme analýze podrobovat zdaleka všechna jména, ale pouze několik vybraných, sedm kategorií jsme zúžili na pouhé dvě, a to „jména církevních staveb“ a „jména civilních staveb, ulic a domů“.

Pokud jde o výběr toponym pro tuto analýzu, záměrem bylo zvolit ta, u kterých se další, často historický kontext nějakým způsobem mohl promítnout do překladu. Zároveň se také zaměříme na jména, kdy bylo při překladu jednoho českého substantiva (např. „klášter“ apod.) užito více různých francouzských substantiv a pokusíme se nastínit, jestli a jaký to má význam pro finální překlad.

V následujících dvou tabulkách tedy uvedeme dohromady jen osm jmen, a to pouze v jejich české podobě. Konkrétní jev, kterým se budeme zabývat, pak okomentujeme pochopitelně dále.

2.2.2 Jména církevních staveb

Bazilika svatého Jiří
Katedrála svatého Víta
Kostel svatého Mikuláše
Loreta
Strahovský/Břevnovský klášter

Tabulka 18 Jména církevních staveb

Tabulka obsahuje pět toponym, u kterých budeme zkoumat různé jevy. U prvních dvou se zaměříme na rozdílné překlady jmen *Jiří* a *Vít*. Substantivum *kostel* bylo také přeloženo dvěma způsoby, i těm se budeme věnovat. V neposlední řadě se

podíváme také na odlišné překlady slova *klášter* a na ekvivalenty korespondující ke jménu *Loreta*, kdy nastíníme i jeho samotný původ.

Jménu *Jiří* odpovídaly v korpusu podoby *Georges* a *Joris*. Bazilika je tedy zasvěcena právě tomuto světci, svatému Jiří, římskému vojákovi pocházejícímu z Anatólie (dnešního Turecka) a zvěčňovaného ve známé legendě o svatém Jiří a draku. Ve francouzštině je označován jako *saint Georges*, popřípadě se ještě můžeme setkat s výrazem *Georges de Lydda*;⁴⁸ nicméně nikde, pokud jde o francouzské zdroje, nanelazneme *Saint Joris*. Původ samotného jména *Georges* není zcela jasný, jelikož existuje více výkladů. Zatímco ve francouzštině je to výklad pouze jeden, a to řecký *geórgos*, což znamená „země“ a „práce“, ve francouzštině také „*celui qui travaille à la terre*“⁴⁹, v češtině je kromě tohoto výkladu jménu připisován ještě jeden, a to staroslovanský. Zde se hovoří o odvozenině ze slova „jurkij“ s významem „mrštný“, „hbitý“ či „obratný“. Stejně jako u následujícího jména *Vít*, i zde má pochopitelně každý jazyk svou odlišnou variantu, s tím, že některé se mohou vyskytovat i v současné francouzštině. To je případ i podoby *Joris*. Jedná se o formu jména *Georges*, užívanou především v Nizozemsku a ve stejné zemi i oficiálně užívanou pro svatého Jiří. Poměrně vzácně se však vyskytuje i ve francouzštině, nicméně nikoliv coby jméno světce. Můžeme tedy jen spekulovat, jaký byl důvod, který autora vedl k volbě právě této podoby jména.

Katedrála na Pražském hradu je zasvěcena svatému Vítu, italskému světci, jehož ostatek (paži) český kníže Václav získal od saského vévody Jindřicha Ptáčníka, kterou do katedrály (tehdy ještě měla podobu rotundy) uložil.⁵⁰ V korpusu jsme našli dvě odlišné podoby jména *Vít* : *Guy* a *Vitus*. Druhá zmíněná figurovala jen ve třech publikacích, podoba *Guy* tedy jasně dominovala. Pokud jde o etymologii, opět se setkáme s dvěma možnými výklady původu jména. Ve francouzských zdrojích najdeme pouze jednu teorii, a to, že jméno *Guy* pochází z germánského „*wid*“, což znamená les či dřevo. V češtině existují dvě : první, převládající, je teorie o latinském původu jména pocházející ze slova „*vitus*“, tedy živý, veselý. Jiný výklad upřednostňuje rovněž germánský původ, a to z „*weit*“, široký, rozsáhlý anebo i „*wit*“, les, lesní. Logické je, že

⁴⁸ Město Lydda, dnešní Lod v Izraeli. Místo původu matky svatého Jiří

⁴⁹ Lexilogos.com, [online]. [Cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z <http://nominis.cef.fr/contenus/prenom/1166/Georges.html>

⁵⁰ Prague city tourism, [online]. [Cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.prague.eu/cs/objekt/mista/98/prazsky-hrad-katedrala-sv-vita-vaclava-a-vojtecha>

ať už česká podoba jména či tedy jeho francouzská a nejčastější podoba, *Guy*, mají různé varianty v dalších jazycích. V němčině se můžeme setkat např. s Veito, Guido, v italštině rovněž Guido či Vito apod. Co je pro překlady nalezené v korpusu zásadní je latinská podoba jména, ať už přímo souvisí s jeho původem či nikoliv : *vitus*. Pokud bychom se ještě vrátili ke svatému Vítovi, právě zmíněné *vitus* může ve francouzštině figurovat jako jedna z forem při překladu jména tohoto světce, tedy Saint Vitus, stejně jako třeba dále Saint Vith. Avšak v naprosté většině případů se, pokud jde o francouzské zdroje, setkáme s podobou Saint Guy. Jelikož tedy pro překlad jména tohoto světce neexistuje jedna oficiální forma, autoři měli opět při překladu toponyma pravděpodobně značnou volnost a záleželo na nich, jakým atributem se budou řídit.

S francouzskými *église* a *cathédrale* jsme se již při předchozí analýze setkali několikrát, kdy bylo vždy při překladu jména užito jedno substantivum či druhé. Avšak obě dvě také figurují u překladu jednoho jediného toponyma, a to *Kostel svatého Mikuláše*. Nejprve si řekněme, jak je vysvětluje Larousse : „*la cathédrale : église mère d'un diocèse, où se trouve la cathedra, qui est le siège de l'évêque.*“⁵¹ a „*l'église : édifice cultuel des diverses confessions chrétiennes.*“⁵² Tzn. že pojem *katedrála* je rovněž církevní označení pro kostel, nachází se v něm však stolec biskupa, tzv. *katedra* a zároveň je sídlem diecéze. To jsou atributy, které *katedrálu* odlišují od *kostela* a které tedy „postrádá“ *Kostel svatého Mikuláše* ; ten má totiž statut farního kostela. Argumentem, který by se mohl ještě nabízet je fakt, že v architektuře je pojmu *katedrála* užíváno trochu odlišně, jelikož se jím označují zcela konkrétní typy velkých gotických kostelů. Tento argument však můžeme označit za nevyhovující, jelikož víme, že *Kostel svatého Mikuláše* je postaven ve stylu barokním, nikoliv gotickém. Z důvodu těchto faktů tedy považujeme překlad toponyma, konkrétně tedy volbu slova *cathédrale*, za chybné a celkově měnící jeho význam.

Pro jméno *Loreta* jsme našli tři různé formy : kromě českého *Loreta* ještě *Loreto* a *Lorette*. My se však věnujme samotnému původu jména *Loreto*, který si pak jazyky uzpůsobily do různých forem. *Loreto* je název pro italské město a po Římu také druhé nejvýznamnější katolické poutní místo Itálie. Nachází se zde loretánská svatyně, což je komplex staveb obklopující tzv. „Svatou chýší“ (*Casa Santa*), která je

⁵¹ Dictionnaires LAROUSSE, Encyclopédie, [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/cath%C3%A9drale/31445>

⁵² Dictionnaires LAROUSSE, Encyclopédie, [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/%C3%A9glise/45995>

považovaná za legendární obydlí Panny Marie. Po celém světě se pak vyskytují kopie této svatyně označované jako *Loreto*, česky *Loreta* ; odtud tedy původ tohoto jména. U jednoho z překladů také figurovalo (kromě francouzské podoby jména *Lorette*) spojení *Notre Dame*. Jedná se o titul Panny Marie používaný pro řadu staveb a institucí, které se jménem k Panně Marii odvolávají. Byť toto spojení v českém originále toponyma nefiguruje, považujeme ho za zcela adekvátní, a to z důvodu spojistosti Svaté chýše coby obydlí Panny Marie.

U překladů *Břevnovského* i *Strahovského kláštera* bylo slovu *klášter* přiřazeno vždy více ekvivalentů ; dohromady to byly tyto tři : *abbaye*, *couvent* a *monastère*. Pro definici každého z nich jsme opět využili slovníku Larousse : „*abbaye* : *communauté de moines ou de moniales gouvernée par un abbé ou une abbesse.*“⁵³ ; „*couvent* : *ensemble, communauté des religieux ou des religieuses qui l'habitent.*“⁵⁴ a „*monastère* : *maison, régulièrement organisée, de moines ou de moniales.*“⁵⁵ V češtině existují pouze dva výrazy : *opatství*, vázající se k výrazu *abbaye* a dále *klášter*, korespondující ke všem třem. V případě *Břevnovského kláštera* byly použity tyto výrazy : *couvent* a *monastère*. Oba dva jsou dle našeho názoru naprosto vhodné, jelikož odpovídají výše zmíněným definicím. K pojmu *religieux* nalezneme ve slovníku kromě adjektiv „náboženský“, „církevní“ či „pobožný“ také substantivum „řeholník“ ; stejně tak je tomu i u překladů výrazu *moine*. A právě „řeholník“ je české označení pro mnichy podléhající pravidlům klášterního života, což platí pochopitelně i pro *Břevnovský klášter*.

Strahovský klášter byl kromě výrazů *couvent* a *monastère* přeložen ještě jako *abbaye*, tedy *opatství*. Budeme-li hledat v českých zdrojích, zjistíme, že se jedná o samostatný a právně nezávislý klášter, v jehož čele zpravidla stojí opat. Jelikož mezi nejznámější česká *opatství* patří právě i *Strahovský klášter*, autorovu volbu výrazu *abbaye* považujeme na naprosto správnou.

⁵³ Dictionnaires LAROUSSE [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/abbaye/71?q=abbaye#69>

⁵⁴ Dictionnaires LAROUSSE [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/couvent/20039?q=couvent#19930>

⁵⁵ Dictionnaires LAROUSSE [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/monast%C3%A8re/52165?q=monastere#52041>

2.2.3 Jména civilních staveb, ulic a domů

Dům u Černé Matky Boží
Míčovna
Vlašská ulice

Tabulka 19 Jména civilních staveb, ulic a domů

Druhá tabulka obsahuje pouhá tři toponyma, u kterých se budeme znovu věnovat jejich rozdílným překladům. U prvního to budou různé podoby překladů *Černé Matky Boží*, u *Míčovny* pak rozebereme spojistost budovy a míčové hry a v neposlední řadě se zaměříme i na velice rozdílné překlady *Vlašské ulice*.

Odmyslíme-li si překlady adjektiva „černý“, je logické, že ať už *Vierge*, *Madonne* i *Mère de Dieu* odkazují v různých podobách k Panně Marii. Zatímco *Vierge* je označení spíše všeobecné, označení *Madonne*, v češtině tedy „Madona“ se užívá především v umění, a to pro plastiku či obraz zobrazující Pannu Marii s Ježíškem. U *Mère de Dieu* se můžeme setkat také s výrazem *Theotokos*, znamenající „nositelka Boha“ či „Bohorodička“. Jako nejvhodnější by se mohl nabízet překlad *Madonne Noire*, a to kvůli barokní sošce Černé Matky Boží na průčelí, která dala celému domu název. Nicméně my se pro naši analýzu spokojíme se skutečností, že všechny tři podoby překladu odkazují k Panně Marii, a proto je budeme brát za naprosto dostačující.

Již při předchozí analýze jsme avizovali, že spojení *jeu de paume* ve francouzštině odkazuje nejen k budově, ale také k samotné hře. Pokud jde o budovy, v dnešní době míčovny slouží především ke kulturním účelům, např. coby galerie. Samotný název znamená v doslovném překladu „hra dlaní“ a ve francouzštině se můžeme setkat např. s následující definicí : „*Jeu se jouant à l'aide d'une raquette, ancêtre du tennis.*“⁵⁶ ; nicméně její označení vychází z toho, že se hra dříve hrála holýma rukama či v rukavicích. V češtině pro ní ekvivalent neexistuje, a to i přesto, že v některých zemích (např. ve Velké Británii, USA či Austrálii) se hra dodnes provozuje.

⁵⁶ Linternaute.com [online]. [Cit. 7. 4. 2016]. Dostupné <http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/jeu-de-paume/>

U francouzských překladů pražské Míčovny by byl tedy zcela dostačující pouze výraz *jeu du paume*, avšak je pravdou, že přidáním substantiv *maison* a *salle* došlo k upřesnění a sice, že se jedná o budovu, nikoliv hru.

Překlady *Vlašské ulice* jsme shledali jedněmi z vůbec nejproblematictějších. Pro připomenutí se jedná o tyto čtyři : *La rue Vlašská*, *La rue Vlasska*, *La rue Italienne* a *La rue Valaques*, s tím, že se zaměříme na poslední dva, které, jak by se na první pohled mohlo zdát, s prvními dvěma nijak nesouvisí.

Při doslovném překladu těchto jmen do češtiny se tedy jedná o Italskou a Valašskou ulici. V případě *La rue Italienne* by ale překlad mohl být poněkud matoucí, a to z důvodu existence jiné stejnojmenné ulice – rovněž Italské - nacházející se však na Vinohradech. Zásadní je fakt, že vyhledáme-li si ve slovnících adjektivum *italien*, coby české ekvivalenty najdeme kromě výrazů *Ital*, *italský*, zároveň i adjektivum *vlašský*. Tato skutečnost je tedy naprosto dostačující proto, abychom tuto pobobu překladu považovali za správnou a nijak neměníci význam českého originálu.

Objasnit spojitost mezi výrazy *vlašský* a *italský* by nám mohla pomoci i následující citace : „*La rue Vlašská (...) doit son nom aux artisans et maçons italiens qui s'y établirent en masse à la fin du XVIe siècle, et édifièrent la plupart des palais et des églises baroques de Prague. Cette communauté italienne était si nombreuse qu'elle fit construire non seulement des maisons, mais aussi, au début du XVIIe siècle, son propre hôpital (...)*“⁵⁷ Z úryvku tedy vyplývá, že to byli koncem 16. století Italové, kteří se zde začali usazovat a kdo dal ulici tento název. Právě ti, konkrétně tedy obyvatelé severní Itálie, se výrazem *Vlach* označovali.

Při analýze překladu *La rue Valaques (Valašská ulice)* jsme se museli více věnovat jménům *Vlach* a *Valach*, a to především z etymologického hlediska, které by jistým způsobem objasnilo případnou spojitost mezi nimi.

Výraz *Valach* se užívá pro etnickou skupinu pocházející původně z rumunského Valašska (historické území na jihu Rumunska) ; stejnou definici bychom našli i ve francouzských zdrojích. Pro nás je však podstatnější právě zmíněná etymologie tohoto jména. Český etymologický slovník říká : „*české slovo Vlach či Valach souvisí*

⁵⁷ Digital – guide.cz [online]. [Cit. 8. 4. 2016]. Dostupné z <http://www.digital-guide.cz/fr/poi/rue/la-rue-vlasska/>

s pojmenováním jistého keltského kmene (latinsky *Volcae*, germ. *Walhōs*). Germáni pak tímto názvem začali označovat Kelty vůbec (srov. angl. *Wales*) a pak jej přenesli na Romány (srov. starohornoněmecky *Wal(a)h* "Román", středohornoněmecky *Walch* "Román, Ital, Francouz", německy *welsch* "románský", nizozemsky *wāls* "valonský"). Tato pojmenování přejali i Slované, v češtině se objevila jako *Vlach* "Ital" a *Valach* "Rumun".⁵⁸ Ve francouzštině však najdeme pouze jeden výraz : *Valaques*.

Na první pohled bychom se tedy mohli domnívat, že překlad *La rue Valaques* zcela neodpovídá českému originálu ; avšak po důkladném přezkoumání původu jména a skutečnosti, že právě francouzská podoba *valaques* se v různých jazycích a formách může užívat jak pro *Valachy*, tak *Vlachy*, nás utvrzuje v tom, že i tato forma překladu je správná.

2.2.2 Shrnutí

Na předchozích stránkách jsme u osmi vybraných toponym zkoumali několik jevů. Vždy se samozřejmě jednalo o zkoumání na různých formách překladů, které se k danému českému toponymu vázaly. Jevy, kterými jsme se zabývali, byly tyto : odlišné překlady jmen svatých, odlišné překlady církevních budov a civilních budov, různé formy označení Panny Marie a v neposlední řadě název ulice z hlediska jejího historického osídlení.

U prvního zkoumaného jevu jsme chtěli spíše poukázat na všeobecný fakt, že osobní jména, zde tedy konkrétně rodná jména, mají v každém jazyce svou specifickou podobu, někdy dokonce víc. Některé jsou pochopitelně užívanější více, některé méně a záleží tedy na volbě autora, kterou zvolí. Troufneme si říci, že i bez pokročilejší znalosti jmen z hlediska etymologie většinou nedojde k výraznější změně ve významu, resp. že by např. přeložené jméno odpovídalo jménu zcela jinému, než byl originál. V našem případě bylo užito u každého jména dvou podob, a to vztahujících se k českému originálu. Co je však daleko podstatnější, je oficiální překlad jmen konkrétních světců. U svatého Víta se můžeme setkat jak s podobou *Guy*, tak *Vitus*. Opakem je však jméno

⁵⁸ Rejzek, Jiří. Český etymologický slovník, 2004, PDF verze, s. 735

svatého Jiří ; zde, jak již bylo řečeno, existuje i podoba Joris, avšak ve francouzštině nikoliv jako oficiální podoba jména světce.

Při překladu církevních staveb už se v úvahu musí brát i jiné okolnosti, a to především funkce a účel, ke kterému stavby slouží. Poukázali jsme, že jak v češtině, tak ve francouzštině existují výrazy, které si navzájem odpovídají a popisují tu samou skutečnost (*katedrála – cathédrale* apod.), a to právě z hlediska funkce, kterou daná stavba plní. Avšak pomine-li překladatel tento fakt, může dojít ve finálním překladu k podstatné změně významu ; jak tomu bylo u Kostela svatého Mikuláše prezentovaného do francouzštiny jako katedrála, tedy sídlo diecéze, čemuž tak samozřejmě není.

V analýze překladů civilních staveb (např. Míčovna) jsme shledali zajímavým především užívání daného jména jako označení pro více skutečností. V případě *jeu de paume* jsme ukázali, že daný výraz může označovat jak hru, tak budovu ; s tím, že pokud k němu překladatel přidá ještě jiný (*salle* či *maison*), výraz již bude odkazovat pouze k budově. Nicméně ať už by se pro tento postup rozhodl či nikoliv, ke změně významu nedojde, pouze např. k bližší specifikaci jména, jak tomu bylo i při naší analýze.

U další analýzy jmen, jejichž pojmenování je spojeno s oblastí církve, jsme se zaměřili i na podoby jmen označující Pannu Marii. I zde platí, že existuje mnoho výrazů s ní spojených, jejichž užívání se může lišit dle jednotlivých církví nebo také mluvíme-li o ní z hlediska umění. (Podobně tomu bylo i *Domu u Černé Matky Boží*, kde bylo užito výrazu *Madonne*, specifickým právě spíše pro oblast umění).

Při analýze *Vlašské ulice* jsme se snažili klást důraz především na historickou stránku, a to zejména na historii jejího osídlení. Právě toto toponymum je totiž dokladem toho, že historická otázka se mnohdy může do finálního překladu promítnout. (*La rue Italienne* vděčící svému názvu italskému obyvatelstvu, které zde působilo). U dalšího překladu (*La rue Valaques*) jsme se museli podrobněji podívat na původ jména *Valaques* a také pro které národy byl a je výraz používán. (viz. *Valaques*, výraz zdánlivě uvozující pouze k *Valachům*, avšak užíván i pro další národy, včetně *Vlachů*).

ZÁVĚR

Tématem této diplomové práce byla vlastní jména zeměpisná, neboli toponyma, přičemž hlavním úkolem bylo z teoretického hlediska postihnout, co všechno nám příslušná literatura o této problematice nabízí. Dalším a stěžejním úkolem, pak bylo provedení rešerše kulturně a historicky významných pražských toponym a podrobení je překladatelské analýze.

V úvodních částech jsme se zaměřili na problematiku vlastních jmen z všeobecného hlediska, a to charakterizováním vědy, která se jimi zabývá, tedy onomastikou. Dále jsme přešli k jedné z jejích subdisciplín, a to konkrétně k té, věnující se vlastním jménům zeměpisným, toponomastice, po jejímž stručném představení jsme se již věnovali právě toponymům. Kromě jejich významu po jazykové stránce jsme zmínili i jejich přínos pro další vědy: pomocné vědy historické, ale i přírodní vědy, geografii, kartografii či zoologii.

Dále jsme na základě odborné literatury prezentovali několik způsobů klasifikace toponym, přičemž ta, která pro nás byla klíčová a ze které jsme v průběhu práce vycházeli, byla klasifikace Vladimíra Šmilauera, který vlastní jména zeměpisná dělí na tři základní skupiny: choronyma, jména místní a jména pomístní, s tím, že jsou skupiny pak děleny ještě na další podkategorie. Na základě tohoto dělení jsme si rozdělili i námi 63 vybraných pražských toponym, což nám posloužilo pro lepší orientaci především v pozdější analýze. Je třeba zmínit, že i přes poměrně jasně vymezené hranice jednotlivých kategorií jsme se při řazení jmen setkali s několika spornějšími případy a nabízela se i možnost zařazení jména do dvou kategorií najednou. Tomu jsme se však vyhnuli a na základě vlastních argumentů volili pro jedno jméno vždy jednu kategorii.

Důležitou součástí jak po teoretické stránce, tak pak zejména pro část praktickou byla problematika toponym z hlediska jejich překladu. Ten se totiž jeví tématem sice zajímavým, ale o to více problematickým, jelikož je nezbytné, aby překladatel bral v úvahu mnoho různých faktorů. Po jazykové stránce zmiňuje Thierry Grass např. problém členů, které se v některých jazycích u toponym vyskytují, v jiných nikoliv. Zejména je to ale aspekt politický, kulturní či historický, který se mnohdy velmi často do finálního překladu promítne. I tomu jsme se u překladů několika pražských toponym

snažili věnovat a tento fakt potvrdit. S překladem všeobecně a tedy i včetně překladu toponym, souvisí i volba určitého překladatelského postupu. Uvedli jsme opět několik možných spíše z hlediska teoretického, s tím, že pro naši analýzu jsme jich vybrali šest: kalk, adaptaci, výpůjčku (včetně adaptované), transpozici (slovnědruhovou, syntaktickou), explicitaci a redukci. Vycházeli jsme z různých autorů: Grass, Knittlová a Tionová.

Před samotnou analýzou jsme si ještě stručně představili náš zdroj materiálu, tedy publikace, ze kterých jsme toponyma vybírali. Celkový počet 13 publikací tvořilo 9 turistických průvodců a 4 knihy odborného rázu, přičemž všechny tituly bylo nezbytné podrobně projít a každý francouzský ekvivalent pojící se k námi vybranému českému toponymu pečlivě zaznamenat. Náš seznam tedy tvořilo celkem 63 pražských toponym, ke kterým jsme našli dohromady 123 francouzských ekvivalentů.

Tato toponyma jsme si rozdělili do 7 kategorií (podskupiny jmen místních a pomístních): jména čtvrtí, jména církevních staveb, jména domů, jména objektů civilního charakteru, jména ulic, náměstí a mostů, oronyma a konečně jména jednotlivých objektů a předmětů. Na základě této klasifikace jsme postupovali i při následující analýze.

Jména jsme analyzovali ze dvou různých hledisek: translátologického a kulturně – historického. V prvním hledisku bylo hlavním cílem našeho zkoumání na základě poznatků z odborné literatury určit, jaký překladatelský postup byl při překladu jména z češtiny do francouzštiny užít (vycházeli jsme ze šesti zmíněných). I přes skutečnost, že se mnohdy hranice mezi jednotlivými postupy může zdát jednoznačná, setkali jsme se s mnoha případy jmen, u kterých bylo určení konkrétního postupu poměrně nejasné, anebo jsme ke jménu přiřadili postupů více. Vše jsme znázornili v tabulkách, kde figuroval vždy český název toponyma, pod ním následovali jeho francouzské ekvivalenty a k těm jsme potom v pravé části tabulky uvedli námi navrhované postupy.

Do analýzy z hlediska kulturně – historického kontextu jsme zahrnuli pouze 8 jmen, u kterých jsme předpokládali, že by právě tento kontext mohl překlad nějak ovlivnit. Tuto analýzu tvořily jen dvě tabulky: jména církevních staveb a jména civilních staveb, ulic a domů.

K oběma analýzám můžeme podotknout, že k chybnému překladu došlo v každé z nich. Nejprve se jednalo o toponymum Staroměstský orloj, ke kterému figuroval jako jeden z překladů neexistující výraz L'horlogium. I přesto, že byla v dalších případech mnohdy část jména při překladu vynechána nebo naopak část přidána, nikdy se význam jména nezměnil. Dále pak zmiňme jeden z překladů Prašné brány, kdy došlo směrem do francouzštiny k určité změně ve významu celého jména. K další, zásadnější změně ve významu jména došlo i při analýze z hlediska kulturně – historického, kdy bylo u překladu Kostela svatého Mikuláše užito dvou různých substantiv (église a cathédrale).

Závěrem tedy můžeme říci, že ačkoliv v turistických průvodcích a dalších publikacích můžeme nalézt k pražským toponymům hned několik francouzských překladů, všechny v zásadě vždy jasně odkazují k danému českému toponymu. Co by však pro nerodilého mluvčího mohlo být překážkou, je právě otázka dalšího historického kontextu toponyma, která se mnohdy do překladu promítne a bez jejíž znalosti a bližšího prostudování by porozumění přeloženému jménu mohlo být značně ztížené.

RÉSUMÉ

Ce travail dont le thème principal porte sur les noms géographiques (toponymes) a pour objectif de faire l'état des lieux de cette problématique selon nos connaissances acquises grâce à la littérature scientifique. L'autre objectif s'axe autour de la recherche des toponymes pragois connus et notables, notamment au niveau de l'aspect culturel et historique, et de les faire analyser.

Dans la première partie du travail nous nous sommes focalisé sur la problématique des noms propres d'un point de vue général en caractérisant la discipline qui traite du sujet : l'onomastique. Après avoir décrit l'une de ses sous – disciplines, la toponomastique, nous avons commencé à nous orienter vers les toponymes en mentionnant la valeur linguistique et aussi l'importance des autres disciplines scientifiques : la science auxiliaire de l'histoire, la géographie, la cartographie etc.

Ensuite nous avons présenté plusieurs types de classifications des toponymes et en conséquence en avons choisi une servant de référence tout le long de ce travail. Il s'agit de la classification de Vladimír Šmilauer qui a divisé les toponymes en trois groupes : les choronymes, les lieux habités et les lieux non – habités. À la base de cette classification nous avons créé sept groupes comprenant 63 termes choisis ce que nous a permis de mieux nous orienter surtout pendant l'analyse.

Nous avons également abordé la question de la traduction des toponymes qui est une problématique assez complexe. Il est nécessaire que le traducteur prenne en considération des facteurs différents dont nous pouvons mentionner non seulement l'aspect linguistique (la problématique des articles) mais aussi le contexte historique et culturel des noms qui peut jouer aussi un rôle important pendant la traduction. Quant à la propre traduction des toponymes nous avons cité plusieurs procédés possibles et nous en avons choisi six pour notre analyse : le calque, l'adaptation, l'emprunt (l'emprunt adapté inclus), la transposition (d'une part du discours et syntaxique), l'étoffement et la réduction.

Avant l'analyse en elle-même nous avons présenté la source de notre recherche, c'est à dire les publications consacrées à la toponymie de Prague. L'ensemble compte 13 titres dont 9 guides touristiques et 4 œuvres spécialisées (l'architecture, l'art). Ce sont ces 13 publications mentionnées ci-dessus qui ont servi à la création d'une liste de 63 termes

concrets : les toponymes pragoïses en tchèque. Ce chiffre correspond aux 123 termes français. Notre analyse a été effectuée de deux points de vue : traductologique et de l'aspect culturel et historique. Le but de la première analyse était d'essayer de déterminer quel type de procédé de traduction a été appliqué à chacun des 123 termes français particuliers. Même s'il semble que les frontières entre les procédés et leurs usages sont bien définies, nous avons rencontré plusieurs difficultés où le choix d'un seul procédé a été discutable. C'est pourquoi nous en avons choisi plusieurs en ajoutant des arguments pertinents justifiant notre choix. Quant à l'autre analyse nous n'avons décidé que 8 toponymes où un certain changement de sens du nom influencé par le contexte culturel et historique était supposé.

En faisant ces deux analyses nous avons constaté trois traductions incorrectes, ou plutôt, l'une incorrecte et les autres changeant le sens du toponyme. Nous avons rencontré beaucoup de cas où une partie du nom a été effacée ou ajoutée ; pourtant le sens du toponyme n'a jamais changé. Il s'agit, par exemple, du terme *l'horlogium* que nous avons trouvé incorrect car le terme n'existe pas. C'est le terme l'horologium, issu du latin, qui a pu confondre le traducteur. Dans l'autre cas, nous avons constaté un changement du sens lors de la traduction du toponyme *L'église Saint Nicolas* où les deux différents substantifs ont été utilisés : l'église et la cathédrale. Comme cas similaire nous pouvons considérer *La tour poudreuse* où l'adjectif *poudreuse* changeant le sens en évoquant la poussière et non la poudre.

Malgré le fait que nous ayons trouvé dans les publications une grande quantité de traductions françaises, nous pouvons dire qu'elles correspondaient, en principe, clairement aux termes tchèques. Ce qui pourrait présenter des difficultés notamment pour les locuteurs francophones c'est plutôt la connaissance de la question historique et culturelle des toponymes tchèque, sans laquelle la compréhension d'une traduction du nom particulier pourrait poser des problèmes.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

GRASS, Thierry. *La traduction comme appropriation: le cas des toponymes étrangers*, In: Meta, Vol. 51, no. 4, Presses universitaires de Montréal.

KUBA, Ludvík. *Úvod do nauky o vlastních jménech. Toponomastika a antroponomastika*, Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 1984.

HAVRÁNEK, Bohuslav, JEDLIČKA, Alois. *Česká mluvnice*, Praha SPN 1970.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*, Palackého Univerzita v Olomouci, Olomouc 2010.

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*, Praha, 1996.

ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*, Praha, 1972.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*, Brno: Masarykova univerzita, 1999.

TIONOVÁ, Alena a kol. *Francouzština pro pokročilé*, LEDA, Procédés de traduction, Praha, 2010.

WYDMUSCH, Solange. *La toponymie, un patrimoine à préserver*, Paris, L'Harmattan, 1998.

Analyzovaná literatura

Guide touristique – online průvodce, dostupný na: <http://www.travual.fr/>, autor neuveden

Prague en poche (Guide pratique de la ville) – tištěný i online průvodce, dostupný z : <http://www.praguecitytourism.cz/file/edee/universal/maps/praha-do-kapsy-fr.pdf>, autor neuveden

République Tchèque (Le guide qui va à l'essentiel) – tištěný i online průvodce, dostupný z : <http://www.petitfute.com/p61-republique-tcheque/guide-touristique/>, autor neuveden

BAKER, Mark, WILSON, Neil. *Prague Le guide*, Lonely Planet, London, 2009

BOURDICHON, Patrick, RENAULT, Philippe. *Prague*, Hermé, Paris, 1999

CLAVERIE, Jana. KUBOVÁ, Alena. *Prague*, Terrail Paris, 2002

COSTE, Christine, SAUREL, Guillaume. *Prague Itinéraires*, Lonely Planet, London, 2011

DEKETELAERE, Marie, LACOUR, Laurence, LAUBIER, Pierre. *Prague*, Guides Gallimard, Paris, 2001

KRÁTKÁ, Petra, ŘEZÁČ, Michal. *Prague – les plus beaux monuments*, nakladatelství Fraus, Plzeň, 2006

MACHT, Jiří, PORTER, Tim. *Prague l'art et l'histoire*, Flow east Prague, 1992

SCHWINKE, Théodore. *Prague Top 10*, Hachette tourisme, Paris, 2005

THEINHARDT, Markéta, VAREJKA, Pascal. *Prague imprévu*, Flammarion Paris, 1994

TURP, Craig. *Prague (Guide Voir)*, DK Eyewitness travel, London, 2005

Slovníky

Česko – francouzský a francouzsko – český online slovník, Slovníky.lingea.cz [online], dostupné z: <http://slovníky.lingea.cz/>

Dictionnaire étymologique de la langue française, troisième édition, L'Académie française, Paris librairie Hachette 1914

Francouzsko – český a česko – francouzský slovník, kolektiv autorů, Fin publishing, Olomouc 2002

Larousse, Dictionnaire du français, [online], dostupné z:

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

Larousse, Éncyclopédie, [online], dostupné z: <http://www.larousse.fr/encyclopedie>

Rejzek, Jiří. *Český etymologický slovník*, Nakladatelství LEDA, 2004

Rey, A., Robert, P. ; Le petit Robert des noms propres, Dictionnaires LE ROBERT – VUEF, 1994 , Paris

Slovník cizích slov, [online], dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/?q=toponymum&typ=0>

Internetové zdroje

Digital – guide.cz, dostupné z: <http://www.digital-guide.cz/fr/poi/rue/la-rue-vlasska/>

Lexilogos.com, dostupné z: <http://nominis.cef.fr/contenus/prenom/1166/Georges.html>

Liternaute.com, dostupné z: <http://www.liternaute.com/dictionnaire/fr/definition/jeu-de-paume/>

Nouvelle langue française, dostupné z:

<http://nouvelledelangufrancaise.hautetfort.com/archive/2011/06/10/saint-orthographe.html>

PLESKALOVÁ, Jana. *Historická toponomastika* [online], 1999, podklad k přednášce dostupný z: <http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova.html>

Prague city line, dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/nezarazene/jizdarna-prazskeho-hradu>

Prague city tourism, dostupné z: <http://www.prague.eu/cs/objekt/mista/98/prazsky-hrad-katedrala-sv-vita-vaclava-a-vojtecha>

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., Internetová jazyková příručka [online], dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=187>

<http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/etymologie-slova-vlach>

<http://www.operabaroque.fr/Saints.htm>

http://www.toukypocechach.com/typologie_cirkev.php

<http://education.toutcomment.com/article/difference-entre-eglise-cathedrale-et-basilique-6987.html>

<http://www.etudes-litteraires.com/suffixes.php>

[Wikipedia.cz](#)

[Wikipedia.fr](#)

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Kompletní seznam toponym rozdělených na jména místní a pomístní	25
Tabulka 2 Jména čtvrtí.....	26
Tabulka 3 Jména církevních staveb	27
Tabulka 4 Jména domů	27
Tabulka 5 Jména objektů civilního charakteru	28
Tabulka 6 Jména ulic, náměstí, mostů.....	29
Tabulka 7 Oronyma	29
Tabulka 8 Jména jednotlivých objektů a předmětů	30
Tabulka 9 Seznam toponym z našeho korpusu.....	46
Tabulka 10 Seznam českých pojmů a jejich francouzské ekvivalenty	51
Tabulka 11 Jména čtvrtí.....	53
Tabulka 12 Jména církevních staveb	57
Tabulka 13 Jména domů	61
Tabulka 14 Jména objektů civilního charakteru	64
Tabulka 15 Jména ulic, náměstí, mostů.....	69
Tabulka 16 Oronyma	71
Tabulka 17 Jména jednotlivých objektů a předmětů	73
Tabulka 18 Jména církevních staveb	80
Tabulka 19 Jména civilních staveb, ulic a domů	84

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Absolutní vyjádření počtu jmen s jedním až pěti francouzskými ekvivalenty....	52
Graf 2 Jména čtvrtí	54
Graf 3 Jména církevních staveb	57
Graf 4 Jména domů.....	61
Graf 5 Jména objektů civilního charakteru.....	64
Graf 6 Jména ulic, náměstí, mostů.....	69
Graf 7 Oronyma	72
Graf 8 Jména jednotlivých objektů a předmětů	74
Graf 9 Celkový počet užitých překladatelských postupů	78

PŘÍLOHY

Česko – francouzský slovník toponym

Bazilika svatého Jiří	Basilique Saint – Georges Basilique St - Joris
Bílá Hora	Montagne Blanche
Břevnovský klášter	Couvent de Břevnov Monastère de Břevnov
Císařský ostrov	Île Impérial
Dětský ostrov	Île des Enfants
Dům u anděla	Maison à l'ange
Dům u Černé Matky Boží	Maison à la Madonne Noire Maison à la Mère Noire de Dieu Maison à la Vierge Noire
Dům u kamenného beránka	Maison au mouton de pierre
Dům u kamenného zvonu	Maison à la cloche de pierre
Dům u koruny	Maison à la couronne
Dům u zlaté husy	Maison à l'oie d'or
Hladová zeď	Mur de la faim Muraille de la faim
Hradčany	Hradcany Hradčany Hradschin Quartier du château
Jízdárna Pražského hradu	Ancien manège du château Ancienne ménagerie impériale École d'équitation Manège Manège royal du château
Josefov	Ancien ghetto de Prague Ancien quartier juif

	Quartier juif Ville juive
Karlovo náměstí	Place Charles
Karlův most	Pont Charles
Karolinum	Carolinum Karolinum
Katedrála svatého Víta	Cathédrale Saint – Guy Cathédrale Saint - Vitus Cathédrale St – Guy Cathédrale St - Vitus
Klausová synagoga	Synagogue Klaus
Klementinum	Clementinum Klementinum
Kostel Matky Boží před Týnem	Église Notre Dame de Týn
Kostel Panny Marie Vítězné	Église Notre Dame de la Victoire
Kostel svatého Mikuláše	Cathédrale Saint Nicolas de Malá Strana Église Saint Nicolas de Malá strana
Kyvadlo	Métronome
Letohrádek Hvězda	Pavillon d'été Hvezda Pavillon d'Étoile
Letohrádek královny Anny	Belvédère de la reine Anne Palais royal d'été Palais royal d'été de la reine Anne
Loreta	Église Loreto Loreta Lorette Notre Dame de la Lorette
Maiselova synagoga	Synagogue Maisel
Malá Strana	Mala Strana Malá Strana Petit Côté Quartier Malá Strana
Míčovna	Jeu de paume

	Maison de jeu de paume Salle de jeu de paume
Náměstí Republiky	Place de la République
Národní divadlo	Théâtre national
Národní muzeum	Musée national
Nerudova ulice	Rue Nerudova
Nové Město	Nouvelle Ville
Obecní dům	Maison de la municipalité Maison du peuple Maison municipale
Pařížská ulice	Avenue de Paris Rue de Paris
Petřín	Colline de Petřín Sommet de Petřín
Petřínská rozhledna	Belvédère de Petřín de Prague Petite tour Eiffel de Petřín Tour de Petřín Tour panoramique
Pinkasova synagoga	Synagogue Pinkas
Prašná brána	Tour de poudres Tour poudreuse Tour poudrière
Pražské Jezulátko	Énfant Jésus de Prague
Pražský hrad	Citadelle de Prague Château de Prague Château d'Hradčany Château royal
Slovanský ostrov	île Slave
Staré Město	Vieille Ville
Staroměstská radnice	Hôtel de ville de la Vieille Ville
Staroměstské náměstí	Place de la Vieille Ville
Staroměstský orloj	Horloge astronomique Horloge de l'hôtel de ville

	Horlogium
Staronová synagoga	Synagogue Vieille - Nouvelle
Starý královský palác	Ancien palais royal Palais royal
	Vieux palais royal
Starý židovský hřbitov	Vieux cimetière juif
Státní opera	Opéra d'État Opéra national
Stavovské divadlo	Théâtre de nobles Théâtre des États
Strahovský klášter	Abbaye de Strahov Couvent de Strahov Monastère de Strahov Monastère roman de Strahov
Střelecký ostrov	Île des Tireurs
Španělská synagoga	Synagogue espagnole
Tančící dům	Immeuble dansant Maison dansante Maison qui danse
Václavské náměstí	Place Venceslas Place Wenceslas
Vlašská ulice	Rue Italienne Rue Valaques Rue Vlasska Rue Vlašská
Vysoká synagoga	Haute synagogue
Výstaviště	Parc des expositions
Zlatá ulička	Rue dorée Ruelle d'or

Francouzsko – český slovník toponym

Abbaye de Strahov	Strahovský klášter
Ancien ghetto de Prague	Josefov
Ancien manège du château	Jízdárna Pražského hradu
Ancien palais royal	Starý královský palác
Ancienne ménagerie impériale	Jízdárna Pražského hradu
Avenue de Paris	Pařížská ulice
Basilique Saint - Georges	Bazilika svatého Jiří
Basilique St - Joris	Bazilika svatého Jiří
Belvédère de la reine Anne	Letohrádek královny Anny
Belvédère de Petřín de Prague	Petřínská rozhledna
Carolinum	Karolinum
Cathédrale Saint - Guy	Katedrála svatého Víta
Cathédrale Saint - Vitus	Katedrála svatého Víta
Cathédrale Saint Nicolas de Malá Strana	Kostel svatého Mikuláše
Cathédrale St - Guy	Katedrála svatého Víta
Cathédrale St - Vitus	Katedrála svatého Víta
Citadelle de Prague	Pražský hrad
Clementinum	Klementinum
Colline de Petřín	Petřín
Couvent de Břevnov	Břevnovský klášter
Couvent de Strahov	Strahovský klášter
École d'équitation	Jízdárna Pražského hradu
Église Loreto	Loreta
Église Notre Dame de la Victoire	Kostel Panny Marie Vítězné
Église Notre Dame de Týn	Kostel Matky Boží před Týnem
Église Saint Nicolas de Malá strana	Kostel svatého Mikuláše
Enfant Jésus de Prague	Pražské Jezulátko
Haute synagogue	Vysoká synagoga
Horloge astronomique	Staroměstský orloj

Horloge de l'hôtel de ville	Staroměstský orloj
Horlogium	Staroměstský orloj
Hôtel de ville de la Vieille Ville	Staroměstská radnice
Hradcany	Hradčany
Hradčany	Hradčany
Hradschin	Hradčany
Château de Prague	Pražský hrad
Château d'Hradčany	Pražský hrad
Château royal	Pražský hrad
Île des Enfants	Dětský ostrov
Île des Tireurs	Střelecký ostrov
Île Impérial	Císařský ostrov
Île Slave	Slovanský ostrov
Immeuble dansant	Tančící dům
Jeu de paume	Míčovna
Karolinum	Karolinum
Klementinum	Klementinum
L'ancien quartier juif	Josefov
Loreta	Loreta
Lorette de Prague	Loreta
Maison à la cloche de pierre	Dům u kamenného zvonu
Maison à la couronne	Dům u koruny
Maison à la Madonne Noire	Dům u Černé Matky Boží
Maison à la Mère Noire de Dieu	Dům u Černé Matky Boží
Maison à la Vierge Noire	Dům u Černé Matky Boží
Maison à l'ange	Dům u anděla
Maison à l'oie d'or	Dům u zlaté husy
Maison au mouton de pierre	Dům u kamenného beránka
Maison dansante	Tančící dům
Maison de jeu de paume	Míčovna
Maison de la municipalité	Obecní dům
Maison du peuple	Obecní dům
Maison municipale	Obecní dům

Maison qui danse	Tančící dům
Mala Strana	Malá Strana
Malá Strana	Malá Strana
Manège	Jízdárna Pražského hradu
Manège royal du château	Jízdárna Pražského hradu
Métronome	Kyvadlo
Monastère de Břevnov	Břevnovský klášter
Monastère de Strahov	Strahovský klášter
Monastère roman de Strahov	Strahovský klášter
Montagne Blanche	Bílá Hora
Mur de la faim	Hladová zeď
Muraille de la faim	Hladová zeď
Musée national	Národní muzeum
Notre Dame de la Lorette	Loreta
Nouvelle Ville	Nové Město
Opéra d'État	Státní opera
Opéra national	Státní opera
Palais royal	Starý královský palác
Palais royal d'été	Letohrádek královny Anny
Palais royal d'été de la reine Anne	Letohrádek královny Anny
Parc des expositions	Výstaviště
Pavillon d'été Hvezda	Letohrádek Hvězda
Pavillon d'Étoile	Letohrádek Hvězda
Petit Côté	Malá Strana
Petite tour Eiffel de Petřín	Petřínská rozhledna
Place de la République	Náměstí Republiky
Place de la Vieille Ville	Staroměstské náměstí
Place Charles	Karlovo náměstí
Place Venceslas	Václavské náměstí
Place Wenceslas	Václavské náměstí
Pont Charles	Karlův most
Quartier du château	Hradčany
Quartier juif	Josefov

Quartier Malá Strana	Malá Strana
Rue de Paris	Pařížská ulice
Rue dorée	Zlatá ulička
Rue Italienne	Vlašská ulice
Rue Nerudova	Nerudova ulice
Rue Valaques	Vlašská ulice
Rue Vlasska	Vlašská ulice
Rue Vlašská	Vlašská ulice
Ruelle d'or	Zlatá ulička
Salle de jeu de paume	Míčovna
Sommet de Petřín	Petřín
Synagogue espagnole	Španělská synagoga
Synagogue Klaus	Klausová synagoga
Synagogue Maisel	Maiselova synagoga
Synagogue Pinkas	Pinkasova synagoga
Synagogue vieille-nouvelle	Staronová synagoga
Théâtre de nobles	Stavovské divadlo
Théâtre des États	Stavovské divadlo
Théâtre national	Národní divadlo
Tour de Petřín	Petřínská rozhledna
Tour de poudres	Prašná brána
Tour panoramique	Petřínská rozhledna
Tour poudreuse	Prašná brána
Tour poudrière	Prašná brána
Vieille Ville	Staré Město
Vieux cimetière juif	Starý židovský hřbitov
Vieux palais royal	Starý královský palác
Ville juive	Josefov